

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ



ZÁPADOČESKÁ
UNIVERZITA
V PLZNI



FAKULTA PRÁVNICKÁ
ZÁPADOČESKÉ
UNIVERZITY
V PLZNI

Diplomová práce

ZAJIŠTĚNÍ SMĚNKOU V SYSTÉMU
ZAJIŠŤOVACÍCH PRÁVNÍCH VZTAHŮ

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2014

.....

Bc. Blanka Neumannová

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce panu JUDr. Tomášovi Ficnerovi, Ph.D. za odborné vedení a připomínky při psaní této diplomové práce.

OBSAH

1.	ÚVOD.....	1
2.	CHARAKTERISTIKA ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKY.....	4
2.1.	Zajišťovací směnka obecně a její právní režim.....	4
2.2.	Směnka a její funkce.....	6
2.3.	Zajišťovací směnka z hlediska formy	9
2.4.	Druhy zajišťovacích směnec.....	10
2.5.	Abstraktnost směnečné pohledávky.....	13
3.	SMĚNKA JAKO ZAJIŠŤOVACÍ INSTRUMENT A JEJÍ POUŽITÍ V PRAXI....	16
3.1.	Směnka jako zajišťovací prostředek	16
3.2.	Zajišťovací směnka v praxi.....	18
3.3.	Převod zajišťovací směnky	20
3.4.	Charakter směnečného dluhu.....	22
4.	VÝHODY A NEVÝHODY VYUŽITÍ ZAJIŠŤOVACÍCH SMĚNEK	24
4.1.	Zajišťovací směnky a jejich úskalí v praxi	24
4.2.	Problematika osamostatnění zajišťovacích směnec.....	26
4.3.	Rizika zneužití zajišťovacích směnec.....	28
4.4.	Vybrané doložky na zajišťovacích směnkách a jejich uplatnění v praxi	32
5.	SMĚNEČNÉ SMLOUVY	36
5.1.	Úvod do směnečných smluv	36
5.2.	Směnečné smlouvy a jejich význam	37
5.3.	Forma směnečné smlouvy a její obsahové náležitosti	39
5.4.	Subjekty směnečné smlouvy.....	40
5.5.	Možná ujednání ve směnečných smlouvách	41
6.	UPLATNĚNÍ A ZNEUŽITÍ ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKY	43
6.1.	Způsoby zneužití zajišťovací směnky a jejich zamezení	43
6.2.	Zajištění pohledávky blankosměnkou a rizika z toho plynoucí.....	46
6.3.	Obrana proti uplatnění zajišťovací směnky	49
7.	ZÁVĚR	53
8.	RESUMÉ	55
9.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57

1. ÚVOD

Přestože je zajišťovací směnka v praxi hojně užívaná a dle některých odborných publikací tvoří zajišťovací směnka až tři čtvrtiny ze všech směnečných případů, tj. případů, ve kterých se účastníci rozhodnou použít směnku, tak i přes tuto skutečnost nelze právní úpravu zajišťovacích směnek označit za vyčerpávající a z mého hlediska bych se nebála použít výraz dostatečnou.

V současné době obliba použití tohoto právního institutu pozoruhodně roste, čemuž mimo jiné přispívá konzervatismus smluvních stran. Zajišťovací směnka není jistě žádnou novinkou, objevuje se ve směnečné praxi odedávna, zejména je hojně užívána v obchodních vztazích.

Osobně netuším, co českého zákonodárce vedlo k tomu, že zajišťovací směnku v právním textu výslovně neupravil. V předchozí větě zdůrazňuji českého zákonodárce a to vzhledem k tomu, že obdobně je na tom právní úprava okolních evropských států. Výslovná právní úprava stanoví legální definici zajišťovací směnky, jež v současnosti postrádáme, vymezení způsobu jejího uplatnění, tzn. konkrétního účelu, podmínek převoditelnosti, respektive explicitního zákazu převodu zajišťovací směnky bez zajištěné pohledávky pod sankcí neplatnosti daného právního úkonu, by mohlo ulevit účastníkům směnečného vztahu, zejména směnečným dlužníkům, kteří dle mého názoru nejsou vůči směnečným věřitelům v rovnocenném postavení, a redukovat tak počet potenciálních soudních sporů plynoucích ze směnečného práva, čímž by došlo k jistým změnám i v oblasti justice, zejména k jejímu odlehčení.

V podstatě legislativa se zajišťovací směnkou jako konkrétním a zvláštním druhem směnky vůbec nepočítá, lex specialis tudíž nehledejme, je možné hovořit o jedné z funkcí, kterou směnka může mimo jiné plnit a i tento fakt, způsobuje v praxi nemalé komplikace neprozíravým směnečným dlužníkům. Abychom byli schopni zajišťovací směnku po právní stránce uchopit, je nezbytné se řídit obecnou právní úpravou směnečného práva, která je obsažena v zákoně směnečném a šekovém (zákon č. 191/ 1950 Sb.).

Co se této problematice týká, tak větší iniciativu zákonodárce spatřuji v ustanovení zákona č. 145/2010, tj. zákon o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů¹, který ve svém ustanovení §18 odst. 1 výslovně stanoví „Ke splacení nebo zajištění splacení spotřebitelského úvěru nelze použít směnku nebo šek.“, dále §18 odst. 3 „Ke splnění nebo zajištění splnění povinnosti vyplývající ze smlouvy, ve které se sjednává zprostředkování spotřebitelského úvěru, nelze použít směnku nebo šek.“ Opět tedy zákonodárce explicitně neuzívá a dále nedefinuje termín „zajišťovací směnka“, avšak z podstaty věci a právního výkladu se o ní jedná. Zákonodárce se tímto kogentním ustanovením, zákona o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, snaží vyvarovat případům, kdy by směnka plnila zajišťovací funkci vůči spotřebitelskému úvěru, tato možnost je oběma smluvními stranám právní úpravou znemožněna a zákonodárce se tímto ustanovením snaží ochránit spotřebitele, což je zpravidla slabší strana. Problematika spotřebitelského úvěru přesto není tématem méj diplomové práce, jedná se však o problematiku, která je natolik široká a významná, že by jistě obsáhla samostatné téma diplomové práce.

Cílem této diplomové práce není kritika stávající právní úpravy směnečného práva, ať již ve smyslu její strohosti, z mého, možná až příliš kritického pohledu neúplnosti či smyslu jiném, avšak nastínění možných situací, se kterými se účastníci směnečného právního vztahu v praxi mohou běžně setkat a rovněž bych se ve své diplomové práci chtěla zabývat i určitými doporučeními, jak se vyvarovat možným rizikům, kterým musí směnečný dlužník čelit a jež pro něj mohou mít nedozírné následky, vznikající mimo jiné kombinací jeho neprozíravosti, neopatrnosti, důvěřivosti, laického přístupu a nekorektního jednání směnečného věřitele, jež se nebojím označit za stranu, která ve směnečném právním vztahu zastává pozici silnějšího.

¹ Zákon č. 145/2010 Sb., ustanovení § 18 Vyloučení použití směnky nebo šeku

- (1) Ke splacení nebo zajištění splacení spotřebitelského úvěru nelze použít směnku nebo šek.
- (2) Věřitel a zprostředkovatel společně a nerozdílně odpovídají spotřebiteli za škodu způsobenou porušením povinnosti stanovené v odstavci 1.
- (3) Ke splnění nebo zajištění splnění povinnosti vyplývající ze smlouvy, ve které se sjednává zprostředkování spotřebitelského úvěru, nelze použít směnku nebo šek. Zprostředkovatel odpovídá spotřebiteli za škodu způsobenou porušením povinnosti stanovené ve větě první.

Velmi se mi líbí jednoduché a přesto tak výstižné konstatování autora jedné z odborných publikací, ze které jsem rovněž pro svou diplomovou práci čerpala, tj. autor JUDr. Zdeněk Kovalčík, který říká „ v každém případě je zajišťovací směnka realitou, s níž je nutno se vyrovnat.“²

Plzeň, březen 2014

.....

Bc. Blanka Neumannová

² Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 2

2. CHARAKTERISTIKA ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKY

2.1. Zajišťovací směnka obecně a její právní režim

Základní právní materií týkající se práva směnečného nalezneme v zákoně směnečném a šekovém, tj. zákon č. 191/1950 Sb. v aktuálním znění (dále jen ZSS). Ačkoliv zákon pojem zajišťovací směnky nezná, tudíž zajišťovací směnku nedefinuje a nestanoví pro ni ani zvláštní právní režim, nelze se tak opřít o její speciální právní úpravu a legální definici zajišťovací směnky, je však možné pojem zajišťovací směnky dovodit přímo z textu zákona.

V případě, že neexistuje speciální právní úprava směnky zajišťovací, nastává zde otázka, zda existuje speciální právní režim, který je odlišný od obecné právní úpravy směnečného práva či se zajišťovací směnka v žádném speciálním právním režimu neocitá. Vzhledem k tomu, že směnka byla emitována za daným účelem, má tento fakt nemalý právní dopad. Pohledávka inkorporovaná do směnky, jež plní zajišťovací funkci, není zcela abstraktní, a proto je v tomto ohledu nutné dodržovat limity dané pro řádné uplatnění zajišťovací směnky. „Zvláštnosti právního režimu zajišťovací směnky vyvěrají z teorie směnečného práva, ze zvyklostí a z rozhodovací praxe soudů.“³

Zjednodušeně lze říci, že směnka je cenný papír obsahující bezpodmínečný písemný závazek (příkaz) v přesně určené formě poskytující majiteli směnky právo vyžadovat ve stanovené lhůtě úhradu peněžní sumy uvedené na směnce.⁴ Zajišťovací směnka, někdy se lze setkat s označením krycí směnka, rovněž kauční či směnka depotní. Směnka, která slouží k zajištění splnění určitého příčinného (kauzálního) závazku a má být zaplacená pouze v tom případě, že není řádně a včas splněn závazek, který směnka zajišťuje. Podstata zajišťovací směnky není deklarována obsahem textu směnky, nýbrž důvodem emise směnky a poskytnutí věřiteli. „Do zajišťovací směnky je vtělena pohledávka, která nenahrazuje zajištěnou pohledávku.“⁵

„Ze striktně směnečně právního pohledu je zajišťovací směnka zcela normální a typickou smenkou, která bývá obligačnímu věřiteli dávána za účelem

³ Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 52

⁴ www.businessinfo.cz ze dne 29. 9. 2008

⁵ Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 35

zajištění pohledávky věřitele z kauzálního vztahu. Směnečný vztah není zakládán či měněn v právním vzduchoprázdnu či ve vztahu právní beztíže; není tudíž nijak zvlášť překvapující, že pro směnečného věřitele a směnečné dlužníky jsou v přímé souvislosti se směnkou významné i jiné právní vztahy a právní skutečnosti, jež nemají přímý vliv na vznik, změnu či zánik směnečného vztahu.⁶ Autoři Kotásek J. a spol. se k zajišťovací směnce vyjadřují následujícím způsobem, tj. „směnku lze použít také jako určitou formu jistoty. Právě v této poměrně pasivní, jednoduché a podstatě pramálo invenční podobě se u nás směnka objevuje nejčastěji.“⁷ Směnečný závazkový vztah vzniká zpravidla jako reakce účastníků emise směnky na jiný právní vztah, takovýto právní vztah lze označit za příčinu vystavení směnky, její akceptace, případně avalování směnky, což lze souhrnně podřadit pod pojem příčinný vztah. Tento příčinný vztah do velké míry ovlivňuje samotný směnečný závazkový vztah, zejména samotný vznik směnky, naopak to však možné není, tzn. aby směnečný závazkový vztah ovlivňoval vztah příčinný.

Ze směnky samotné většinou nelze určení směnečného vztahu k zajišťovaným závazkům rozpoznat, až na případy, kdy je to možné z důvodu, že směnka například obsahuje informační doložku „k zajištění pohledávky (půjčky) ze smlouvy o půjčce ze dne ...“, což ale nevylučuje to, že účastníci mohou směnku nakonec použít jinak.⁸ Pokud však směnka obsahuje doložku, která deklaruje skutečnost, že byla předmětná směnka vystavena za účelem zajištění určité pohledávky, má dlužník jistě výhodnější postavení, než kdyby tato doložka vůbec neexistovala. „V případě, že směnka zajišťuje pohledávku osoby odlišné od remitenta za dlužníkem, který je současně výstavcem směnky vlastní, bude kauza zajišťovací směnky spočívat nikoli ve vztazích mezi dlužníkem a remitentem, nýbrž ve vztazích mezi dlužníkem a věřitelem z kauzálního vztahu.“⁹

Označení zajišťovací směnka nelze chápat jako další, speciální druh směnky, což znamená, že vždy se bude jednat o směnku vlastní nebo cizí, ať již bude naplňovat funkci zajišťovacího institutu či nikoliv. „Pojem zajišťovací směnky není označením druhu směnky, ale označuje skutečnost, že určitá směnka v určitém čase plní ve vztahu k určitým právům a povinnostem, obvykle

6 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 29

7 Kotásek J., Pihera V., Pokorná J., Vitek J., Právo cenných papírů, 1. vydání, C. H. Beck 2014, s. 203

8 Bc. Luboš Bittman, LL.M., Směnečné rukojemství na zajišťovací směnce, www.elaw.cz

9 Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 CDo 4722/2007, ze dne 29. 9. 2009

nesměněčné povahy, funkci prostředku zajištění těchto práv a povinností.¹⁰ Jak již bylo řečeno, nejedná se o zvláštní druh směnky, avšak jedná se o funkční vyjádření vztahu daného cenného papíru k jiným právům a povinnostem, jedná se o jedinou směnku, která nemá uhrazovací funkci. Směnka může touto svou funkcí zajišťovací směnky, obrazně řečeno, nabýt či ztratit v jakékoli době své existence, záleží čistě na vůli účastníků směnečného vztahu, jak své práva a povinnosti upraví, právním základem je smlouva, ze které funkce směnky vyplývá. Ať už hovoříme o směnce platební či v našem případě směnce zajišťovací, vždy se bude jednat o standardní směnku, dle právní úpravy zákona směnečného a šekového, směnka bude vlastní či cizí a její forma bude znít na řad nebo bude rektasměnkou.

2.2. Směnka a její funkce

Z povahy věci plyne, že směnka nemusí plnit pouze funkci zajišťovací, avšak může mít i funkce jiné, jež jsou rovněž proměnlivé v čase a odráží se v nich vůle účastníků směnečného vztahu. Kromě funkce zajišťovací, může mít směnka i funkci platební, nikoliv však v jednom okamžiku, z hlediska času se však funkce směnky mohou měnit. „V současné době figuruje směnka zejména jako platební, zajišťovací, úvěrový a úložný prostředek. Vzhledem ke vztahům, které jsou hospodářským základem směnky, vystupuje zpravidla směnka ve dvou podobách – buď jako platební, nebo zajišťovací instrument.“¹¹ Tak jako se zajišťovací směnkou, tak ani se směnkou platební aj. ZŠS ve své právní úpravě nepočítá.

Pokud chceme odlišit směnku zajišťovací od směnky platební, musíme si položit otázku, jakou funkci může směnka plnit. Opakem směnky zajišťovací je směnka platební, avšak z předem uvedeného vyplývá, že ani tuto směnku zákon směnečný a šekový výslovně neupravuje, nejde tedy o zvláštní druh směnky, ale stejně jako v případě směnky zajišťovací se jedná pouze o směnku, která plní konkrétní funkci. „Uhrazovací funkci je třeba směnce přičíst v situaci, kdy je věřiteli příčinné pohledávky poskytnuta přímo jako plnění (příčinná pohledávka je zaplácena směnkou), a v situaci, kdy je věřiteli příčinné pohledávky dána jako platební instrument (aby příčinná pohledávka byla zaplácena prostřednictvím

10 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C.H. Beck, 2009, s. 8

11 Kotásek J., Pihera V., Pokorná J., Vitek J., Právo cenných papírů, 1. vydání, C. H. Beck 2014, s. 201

směnky).¹² Rozdíl mezi směnkou zajišťovací a platební tkví v jejich samotné podstatě a to v placení. Pokud účastníci zamýšlí placení prostřednictvím směnky již od samého počátku, jedná se o směnku platební, oproti tomu stojí směnka zajišťovací, která v ideálním případě, což je případ, kdy dlužník plní ze smlouvy řádně a včas, vůbec nemá být použita, funguje pouze jako zajišťovací prostředek, nikoli prostředek platební. „Směnka je zde pouze potenciální hrozbou, která v ideálním případě odpadne, nikoli předem sjednaným platebním instrumentem, z něhož by měl věřitel hledat uspokojení od počátku.“¹³

V porovnání s ostatními zajišťovacími instrumenty (zástavní právo, ručení apod.), zajišťovací směnka není závazkem akcesorickým, a ačkoli má i funkci uhrazovací, kterou klasické zajišťovací instrumenty mají rovněž, zajišťovací směnka jí plní velmi nedokonale, tzn. neposkytuje věřiteli náhradní zdroj uspokojení, pokud zajištěná pohledávka nebude řádně a včas splněna.

Opět v návaznosti na již uvedené, není možné, aby směnka plnila naráz obě funkce, tj. platební i zajišťovací funkci současně. Je ovšem možné, dle dohody účastníků, aby v průběhu existence směnky přešla z jedné funkce do druhé a to třeba i opakovaně. „Termín zajišťovací směnka označuje skutečnost, že určitá směnka v určitém čase plní ve vztahu k jiným právům a povinnostem, obvykle nesměnečné povahy, funkci prostředku zajištění těchto práv a povinností. Nejde tedy o označení zvláštní směnky, ale o označení funkčního vztahu dané směnky k jiným právům a povinnostem.“¹⁴

„V odborné literatuře (a také v praxi) byla někdy zaměňována platební a zajišťovací funkce směnky, když je ustanovení §334 Obchodního zákoníku (zákon č. 513/1991 Sb.), které se týká pouze placení prostřednictvím směnky, vztahováno také na směnky zajišťovací. Toto stanovisko nelze považovat za správné. Obdobné tendence lze očekávat u §1909 NObčZ (zákon č. 89/2012 Sb.). Placení prostřednictvím směnky je účastníky plánováno již od počátku: účastníci vědomě sjednávají platbu formou směnky, třebaže až v budoucnu. Celý spor má přitom velmi významné praktické dopady – mimo jiné i účetní.“¹⁵

12 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 30

13 Kotásek J., Pihera V., Pokorná J., Vitek J., Právo cenných papírů, 1. vydání, C. H. Beck 2014, s. 203

14 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s.8

15 Kotásek J., Pihera V., Pokorná J., Vitek J., Právo cenných papírů, 1. vydání, C. H. Beck 2014, s. 203

Charakteristickým rysem zajišťovací směnky je, že práva z ní vyplývající je možné uplatnit, jak z titulu zajištěného závazkového právního vztahu nebo vztahu směnečného, volba je ponechána na osobě oprávněné, tj. věřiteli. Dle rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22.8.2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000 stanoví: „věřitel směnkou zajištěné pohledávky je oprávněn uplatnit zajištěnou pohledávku i nárok ze zajišťovací směnky v jakémkoli pořadí, případně i souběžně; ustanovení §344 obchodního zákoníku na tzv. zajišťovací směnky nedopadá.“¹⁶ Naopak na dlužníkovi spočívá důkazní břemeno, aby prokázal, že jeho závazek vůči věřiteli byl splněn řádně a včas, a to uspokojením zajištěné pohledávky nebo platbou směnky. Dlužníkovu břemeno vyplývá i z té skutečnosti, že směnka je cenným papírem nesporným, což fakticky znamená, že majitel směnky není povinen při předložení směnky k úhradě, ani kdykoli poté, tzn. v případě jejího vymáhání, prokazovat další skutečnosti, postačí, že prokáže své vlastnictví k této předkládané platné a splatné směnce. „Oprávněný vlastník platné směnky zásadně právo na vyplacení směnky má a bude to osoba povinná, která se bude muset případně proti tomuto nároku bránit, a pokud neunese důkazní břemeno, ocitne se v důkazní nouzi a bude nucena podle směnky plnit.“¹⁷

„Dlužníku, který hodlá zaplatit samotnou kauzální pohledávku, pak nelze upřít ani právo na to, aby podmiňoval toto placení tím, že mu bude současně vydán i předmět zajištění, tj. směnka.“¹⁸ „Závěr, že plnění z tzv. zajišťovací směnky je samostatným nárokem nezávislým na existenci zajištěné pohledávky dovedla i soudní praxe (srov. usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 5 Cmo 14/97, publikované v časopise Soudní rozhledy 2/1999, str. 54 a násl.).“¹⁹

„Tzv. zajišťovací směnka není zajišťovacím závazkem, je jen prostředkem zajištění. Proto existence závazků ze směnky není závislá na existenci zajištěné pohledávky. Dlužník ze směnky může se jen bránit kauzální námitkou, že zajištěná pohledávka zanikla a tím zanikl i důvod směnky.“²⁰ V případě zániku závazkového právního vztahu, zajišťovací směnka automaticky nezaniká a to z toho důvodu, že se jedná o samostatný závazek, jež není závazek akcesorický k zajištěné pohledávce, námitkou zániku závazkového právního vztahu, který byl zajišťovací směnkou zajištěn se lze v případě prokázání této skutečnosti, zbavit

16 Srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, ze dne 22. 8. 2002

17 Kovařík, Z.: Směnka a šek v České republice. 6. vydání., Praha: C. H. BECK, s. 55

18 Srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Cmo 306/97, publikované v časopise Obchodní právo 5/2000, s. 19

19 Srov. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 33 Odo 202/2002, ze dne 29. 5. 2003

20 Srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 14/1997, ze dne 12. 5. 1998

povinnosti zaplatit jinak platnou a pravou směnku. Se stejným řešením se setkáváme i v případě promlčení zajištěného závazkového právního vztahu, tato právní skutečnost nemá vliv na zajišťovací směnku, která se v důsledku promlčení závazkového právního vztahu automaticky nepromlčuje. „Promlčení kauzálního závazku, jehož splnění je zajišťováno směnkou, nemá žádný vliv na platební povinnost ze směnky a ani se nedotýká běhu promlčecí lhůty směnečného nároku.“²¹

Zajišťovací směnka je zpravidla vystavena (neboli emitována) přímo dlužníkem závazku, který je směnkou zajišťován. S tímto postupem se můžeme mimo jiné setkat v obchodní praxi bank, které tak posilují své právní postavení v úvěrovém vztahu. Nejsou ojedinělé ani případy, kdy emitentem směnky je osoba jiná, tzn. „od dlužníka zajišťované pohledávky odlišná, která souhlasí se zajištěním dlužníkovou smluvně převzatého závazku právě ve formě zajišťovací směnky vystavené ve prospěch věřitele.“²² „Zajišťovací směnka nevyžaduje, aby její dlužník byl účastníkem zajištěného vztahu, taková směnka není bezdůvodná, dostatečným důvodem směnky je ujednání o tom, že povinnost jiného dlužníka bude zajištěna směnkou, kterou podepsal.“²³ V případě, že osoba třetí bude plnit zajišťovací směnku, bude tím zároveň plnit i zajišťovanou pohledávku, tudíž dlužníkovi zajištěné pohledávky by měl závazek zaniknout. V této situaci nelze hovořit o regresním nároku osoby třetí vůči dlužníkovi a nelze v tomto chování spatřovat ani bezdůvodné obohacení (z důvodu plnění za jiného), a to vzhledem k tomu, že ono plnění za jiného není naplněno, osoba třetí, jež byla emitentem směnky, plnila vlastní směnečný závazek.

2.3. Zajišťovací směnka z hlediska formy

Směnka je dle zákona o cenných papírech (zákon č. 591/1992 Sb.) cenným papírem, konkrétně listinným cenným papírem, který může mít formu cenného papíru na řad, tzv. zákonný ordre papír nebo může existovat ve formě cenného papíru na jméno, označujeme jako rekta papír. Od formy směnky, tzn. zda se jedná o cenný papír na řad či cenný papír na jméno, se odvíjí i forma, jakou lze

21 Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 12 Cmo 228/2005, ze dne 19. 12. 2005

22 Právní rádce 11/2000, článek: Ještě k osamostatnění zajišťovací směnky, s. 31

23 Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 516/2003, ze dne 17. 5. 2004

směnku převádět, zda lze směnku převést prostřednictvím rubopisu (indosamentu) či smlouvy o převodu, jež musí mít obligatorně písemnou podobu. „Z hlediska převoditelnosti jsou směnky typickým zákonným ordre papírem. Směnka totiž musí být vždy vydána ve prospěch individuálně určené osoby, jinak by nešlo vůbec o směnku podle zákona.“²⁴ Směnka může být opatřena doložkou, která vylučuje převod směnky indosamentem, směnka tedy může být i cenným papírem na jméno neboli rektasměnka.

Každý z převodů vyvolá jiné právní účinky, které spočívají v podstatě, „zda převodce bude nebo nebude směnečným dlužníkem, a na okruh možných námitek dlužníků vůči aktuálnímu majiteli směnky.“²⁵ V případě, že směnka není převáděna, tzn. po celou dobu své existence zůstává v rukou remitenta, není rozdíl, zda je směnka ve formě na řad či je směnka ve formě na jméno. V případě, že oprávněný ze zajišťovací směnky nemá v úmyslu se směnkou v budoucnu disponovat, tzn. převádět jí na další osoby a zamýšlí pouze naplňovat zajišťovací funkci směnky, např. uplatnění svých práv ze směnky v soudním řízení apod., „nemá celkem důvod trvat na té nebo oné formě a zajišťovací směnka ve formě cenného papíru na jméno zcela vyhoví, pro který je zřizována.“²⁶

V jiném případě budou směneční dlužníci preferovat směnku ve formě na jméno, tzv. rektasměnku, která je převoditelná bez omezení, avšak takovéto převody se budou řídit právní úpravou obsaženou v občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb., §529), dle kterého je převod směnky obtížnější. Zajišťovací směnka, jež má formu rektasměnky, je tedy obtížněji obchodovatelná, a pokud je snazší převoditelnost cenného papíru sledována, bude nezbytně nutné preferovat vydání směnky ve formě na řad.

2.4. Druhy zajišťovacích směnek

Směnky lze klasifikovat, dle jejich vazby k příčinnému vztahu, jedná se o směnky pro soluto, což jsou typické uhrazovací směnky, směnky pro solvendo,

24 Kovařík, Z.: Směnka a šek v České republice. 6. vydání., Praha: C. H. Beck, s. 53 - 54

25 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 23

26 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 23

kteří mají rovněž uhrazovací funkci a slouží jako platební nástroj a zajišťovací směňky.

Na úvod je nutno podotknout, že bez ohledu na funkci, kterou směňka plní, zná naše právní úprava a právní praxe rovněž, dva základní druhy směnek. „Všechny ostatní směňky, třebaže se pro ně používají zvláštní názvy, jsou však vždy v zásadě jedním ze dvou níže uvedených druhů.“²⁷

Existují dvě možnosti, první z nich je zajišťovací směňka vlastní a druhou možnost představuje zajišťovací směňka cizí. Výhodnou zajišťovací směňky vlastní je zejména její jednoduchost a přehlednost, protože obvykle, co se postavení účastníků týká, kopíruje zajišťovanou pohledávku. Směňka vlastní v podstatě představuje jakýsi typ dlužnického úpisu, kdy emitent takové směňky uděluje bezpodmínečný slib, že zaplatí remitentovi směňky konkrétně danou sumu vyjádřenou v penězích. „Jen zřídka se v praxi objevují jiné znění slibu, než prosté „zaplatím“ a vlastní směňku tedy obvykle poznáme právě podle těchto slov.“²⁸ Vlastní směňka má ve své základní podobě pouze dva účastníky, tj. výstavce směňky (neboli emitenta, což je přímý dlužník, který svým prohlášením a podpisem stvrzuje, že v době splatnosti směňku zaplatí) a věřitele směňky (neboli remitenta). Zajišťovací směňka vlastní může být vystavena ve formě jako zákonný ordre papír (směňka na řad), ale rovněž jako rekta směňka (směňka na jméno).

Jak již bylo řečeno, obecná právní úprava směnek se vztahuje i na směňky zajišťovací, a to z toho důvodu, že se nejedná o zvláštní druh směňky, nýbrž směňku, jež plní určitou funkci, kterou stanoví zejména směnečná smlouva. Pod pojmem směňka vlastní rozumíme závazek emitenta neboli výstavce směňky vyplatit při splatnosti směňky v místě ve směnce určeném směnečnou sumu, tj. částka, na kterou směňka zní, řádnému vlastníkovi směňky. „Jde tedy o formu dlužnického prohlášení. Směnečný vztahy tedy musí zahrnovat alespoň dvě osoby.“²⁹

Naopak směňka cizí nepředstavuje přímý závazek emitenta směňky, nýbrž se jedná o příkaz emitenta směňky, který směňuje vůči třetí osobě, kterou označujeme jako směnečníka, jehož povinnost tkví v úhradě směnečné sumy,

27 Kovařík, Z.: Směňka a šek v České republice. 6. vydání., Praha: C. H. Beck, s. 60

28 Kotásek J., Pihera V., Pokorná J., Víték J., Právo cenných papírů, 1. vydání, C. H. Beck 2014, s. 126

29 Kovařík, Z.: Směňka a šek v České republice. 6. vydání., Praha: C. H. Beck, s. 60

v případě jejího předložení majitelem směnky v místě a datu splatnosti směnky. „I u cizí směnky se setkáváme s remitentem a výstavcem, ovšem vztahy mezi nimi jsou jiné než u vlastní směnky, jsou „komplikovány“ existencí dalšího účastníka – tzv. směnečníky (trasáta).“³⁰ Výstavce směnky nelze považovat za přímého dlužníka, ale dlužníka nepřímého, který je jednou ze stran v tomto zpravidla trojstranném právním vztahu. Směnka cizí „v zásadě ztělesňuje příkaz výstavce adresovaný jiné osobě, je proto rozpoznatelná podle bezpodmínečného imperativu „zaplaťte“.“³¹ Nelze samozřejmě zavázat směnečníka automaticky tím, že bude vystavena směnka s oním příkazem emitenta směnky, teprve až přijetím, neboli akceptací je směnečník ze směnky zavázán a stává se touto akceptací přímým směnečným dlužníkem, jež je povinen směnku v okamžiku splatnosti zaplatit. Emitent směnky cizí se zároveň stává nepřímým dlužníkem, na nějž se věřitel může obrátit v případě neuspokojení směnky směnečníkem.

V případě, že bych se v praxi ocitla v postavení věřitele a uzavírala bych směnečný vztah, z podstaty výše uvedeného bych apelovala na vystavení směnky cizí a to z toho důvodu, že bych jako strana oprávněná, tj. věřitel měla k dispozici dva dlužníky, tj. emitenta směnky, jež by plnil roli nepřímého dlužníka, a na kterého bych byla oprávněná se obrátit v okamžiku, kdy by trasát neplnil svou povinnost a rovněž směnečníka, tedy akceptanta, který by byl, jak již bylo předem uvedeno, dlužníkem přímým. Věřiteli tak vzniká vyšší pravděpodobnost, že bude jeho v budoucnu splatná pohledávka ze směnky zaplácena, tj. uspokojena.

Zajišťovací směnka cizí bude představovat modifikovanou formu směnky cizí, v praxi převažují směnky cizí na vlastní řad výstavce tzn. „směnku vystaví ve svůj vlastní prospěch oprávněný, povinného ze smlouvy o zajištění směnkou označí jako směnečníka a tento povinný svou povinnost ze smlouvy o zajištění splní akceptací směnky, (§3 odst.1 ZSŠ).“³² Tento druh zajišťovací směnky nelze vystavit ve formě rekta směnky, je zde připuštěna možnost vystavení ve formě na řad. Druhou možností představuje zastřená směnka vlastní. „Povinný ze smlouvy o zajištění směnku vystaví ve prospěch oprávněného, označí se jako směnečník a také směnku akceptuje, (§3 odst.2 ZSŠ).“³³ Takováto směnka může být vydána v

30 Kotásek J., Pihera V., Pokorná J., Vítek J., Právo cenných papírů, 1. vydání, C. H. Beck 2014, s. 126

31 Kotásek J., Pihera V., Pokorná J., Vítek J., Právo cenných papírů, 1. vydání, C. H. Beck 2014, s. 126

32 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s.24

33 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s.24

Zákon č. 191/1950 Sb., ustanovení § 3

(1) Směnka může znít na vlastní řad výstavce.

obou přípustných formách, tj. nejen jako zajišťovací směnka na jméno, ale i ve formě na řad.

2.5. Abstraktnost směnečné pohledávky

Nezávislost směnečné pohledávky na kauze lze vystihnout následovně, obligatorně nemusí směnka obsahovat důvod svého vzniku, ani směnečný věřitel nemá povinnost tvrdit a prokazovat, z jakého důvodu závazek směnečnému dlužníkovi vznikl, směnečný závazek může existovat, bez toho aniž by byl závislý na důvodu vzniku tohoto závazku. Pokud bude důvod vzniku směnečného závazku ve směnce výslovně vyjádřen, jedná se samozřejmě o povolené obsahové rozšíření směnky, které je zcela fakultativní, avšak pokud je důvod vzniku směnečného závazku vyjádřen dostatečně kvalifikovaně, je tato hodnotová nebo zajišťovací doložka chápána jako smysluplné opatření.

Zásadní rozdíl směnečných závazků oproti jiným závazkovým vztahům spočívá v tom, že ony soukromoprávní závazkové vztahy mají povahu kauzálních závazkových vztahů, což znamená, „že při jejich vzniku nemusí být důvod vzniku závazku vyjádřen, věřitel však při zpochybnění závazku dlužníkem musí důvod vzniku závazku tvrdit a prokázat.“³⁴ Protože je směnečná pohledávka formálně abstraktní, směnečný věřitel není povinen důvod směnečného závazku ani tvrdit ani prokazovat, a to i v tom případě, kdy dlužník směnečného závazku tento závazek zpochybňuje pro nedostatek jeho důvodu.

Předem uvedené má velmi široký význam, který se odráží i v následujícím, tzn. „směnka je platná a směnečný dlužník je povinen platit i v případě, že neexistuje žádný hospodářský nebo společenský důvod pro vznik dlužníkovy směnečného závazku.“³⁵ Z toho vyplývá, že vzájemná práva a povinnosti účastníků, především právo věřitele na úhradu pohledávky a tomu odpovídající povinnost směnečného dlužníka plnit věřiteli nejsou závislé na okolnostech, za kterých byla směnka vystavena a zda dlužníkův dluh je v příčinné souvislosti se závazkovým vztahem či jinou skutečností. Obligatorně stanovené náležitosti

(2) Ve směnce může být udán jako směnečník sám výstavce.

(3) Směnku lze vystavit na účet třetí osoby.

34 Právní rádce 12/2002, s. 25

35 Právní rádce 12/2002, s. 25

obsažené ve směnečném prohlášení dlužníka však musí být pod sankcí neplatnosti dodrženy. „Předmětné směnečné prohlášení nesmí trpět vadami nedostatku náležitosti vůle nebo náležitosti poměrů vůle a projevu.“³⁶ Vůle musí být skutečná, svobodná, vážná a prostá omylu, současně musí mezi vůlí a jejím projevem na venek panovat shoda. „Nelze totiž uplatňovat požadavek na povinné vyjádření důvodu vzniku závazku nebo na prokazování důvodu vzniku závazku, když závazek může řádně vzniknout i bez důvodu.“³⁷

Nyní bych se chtěla rámcově zabývat vymezením obsahové nezávislosti směnečné pohledávky na jiných skutečnostech. Bezprostředně související skutečnosti ovlivňují směnečný vztah, jiné nikoli, což deklaruje obsahovou nezávislost na jiných právních vztazích. Z praktického hlediska se abstraktnost, tj. obsahová nezávislost, projevuje v rozsahu obrany směnečného dlužníka, tedy v jaké míře může směnečný dlužník uplatnit skutečnosti, které stojí mimo směnečný vztah. Z důvodu abstraktnosti směnečné pohledávky takové skutečnosti nelze uplatnit vůbec či ve velmi omezeném rozsahu. Je nutné odlišit existenční nezávislost směnečné pohledávky na důvodu jejího vzniku od uplatnitelnosti obrany založené ne neexistenci příčinné pohledávky. „Opodstatněnost námitky neexistence příčinné pohledávky je dána pouze v případě splnění následujících předpokladů, tzn. příčinná pohledávka neexistuje, příčinná pohledávka měla existovat.“³⁸ Podstatná je neexistence takové kauzální pohledávky, jejíž existence byla v okamžiku vzniku směnečného závazku předpokládána, relevantní je námitka v tom okamžiku, pokud byla směnka vystavena za předpokladu existence či následného vzniku příčinné pohledávky, avšak ve skutečnosti taková pohledávka vůbec nevznikla či zanikla.

Abstraktnost můžeme dělit na formální a materiální, dělicím kritériem, zda se jedná o tu či onu abstraktnost, bude záviset na obsahové nezávislosti směnečné pohledávky vůči mimosměnečným skutečnostem. Předem uvedené je z praktického hlediska důležité ve smyslu uplatnitelnosti relativních námitek, které směnečný dlužník užije ke své obraně. Jen pro upřesnění, relativní námitky jsou takové, které bezprostředně nevyplývají ze směnky či směnečného vztahu, v čemž spočívá hlavní rozdíl oproti námitkám absolutním. „Relativní námitka je založena na tvrzení, že existuje okolnost, pro kterou by směnečný dlužník neměl

36 Právní rádce 12/2002, s. 26

37 Právní rádce 12/2002, s. 26

38 Právní rádce 12/2002, s. 26

platit navzdory existenci směnečného závazku.³⁹ Proti formálně abstraktní směnečné pohledávce je směnečný dlužník oprávněn užít relativní námitky bez limitu, naopak proti materiální abstraktní směnečné pohledávce lze relativní námitky užít jen tehdy, pokud se námitky zakládají na konkrétních vztazích směnečného dlužníka a směnečného věřitele, jež mezi nimi panují. „Je-li tedy směnečná pohledávka formálně abstraktní, může osoba podepsaná na směnce, uplatňovat jakoukoliv opodstatněnou obranu vůči materiálně abstraktní směnečné pohledávce je možná obrana zúžena pouze na námitky absolutní a na ty relativní námitky, které mají původ ve vzájemném vztahu žalovaného dlužníka a aktuálního směnečného věřitele.“⁴⁰

39 Právní rádce 12/2002, s. 26

40 Právní rádce 12/2002, s. 26

3. SMĚNKA JAKO ZAJIŠŤOVACÍ INSTRUMENT A JEJÍ POUŽITÍ V PRAXI

3.1. Směnka jako zajišťovací prostředek

Směnku lze označit jako platební prostředek a to z toho důvodu, že je primárně platebním nástrojem, její hlavní smysl tkví v zaplacení směnky směnečným dlužníkem v okamžiku jejího předložení věřitelem v době její splatnosti. Ačkoli naše právní úprava nezná směnku zajišťovací, právní teorie i praxe s ní „operuje“. Hlavním smyslem zajišťovací směnky není její zaplacení v okamžiku splatnosti, ale zajištění rychlé a efektivní cesty, jak přimět dlužníka, aby splnil svou povinnost, tj. závazek, který směnka pro případ jeho včasného a řádného nesplnění zajišťovala.

Smyslem zajišťovací směnky tedy je, že v případě, kdy nebude řádně a včas splněn obecný závazek, vůči kterému má daná směnka povahu zajišťovacího institutu, má věřitel onoho obecného závazku možnost, jak uspokojit svá práva náhradní cestou. „Uplatní-li směnečný věřitel zajišťovací směnku před příčinnou pohledávkou, nejedná se o řádný výkon směnečného práva; tento postup otvírá dlužníkům relativní námitku předčasného uplatnění zajišťovací směnky.“⁴¹ Primárně se však nepředpokládá, že bude placena směnka, účastníci směřují k řádnému a včasnému plnění obecného závazkového právního vztahu, podstata zajišťovací směnky spočívá v tom, že představuje náhradní zdroj uspokojení. Směnka tedy před splatností obecného závazkově právního vztahu motivuje k jeho splnění, následně pokud není uhrazen řádně a včas, tzn. je po splatnosti, tak nastupuje uhrazovací funkce směnky.

Mezi zajišťovací závazky, jež jsou regulované zákonem, konkrétně §544 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (předchozí právní úprava platná do 31.12.2013 zákon č. 40/1964 Sb., ustanovení §544 a násl.), patří zejména smluvní pokuta, ručení, jistota, zástavní smlouva, uznání dluhu apod. Zákon směnečný a šekový ve svém ustanovení §30 a násl. upravuje směnečné rukojemství, což je zajišťovací institut směnečných právních vztahů. Kromě zajišťovacích závazků v pravém slova smyslu upravuje obecná právní úprava závazkových vztahů rovněž taková zajištění, která v podstatě zajišťovacími závazky nejsou, ačkoli plní

41 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 34

zajišťovací funkci. Takovými případy jsou zajišťovací převody práv nebo pohledávek, stand-by akreditivy, nelze je dost dobře za pravé zajišťovací závazky považovat, je lépe je označit pouze zajišťovacími prostředky. „Směnka v zajišťovací funkci je právě jen zajišťovacím prostředkem, a nikoliv zajišťovacím závazkem v onom užším slova smyslu.“⁴² Z toho důvodu není existence závazků ze směnky závislá na existenci zajištěné pohledávky. Což je důležité z hlediska pochopení vztahu směnky a závazku, který zajišťuje. „Zajišťovací směnka nejen nezániká zánikem zajištěného závazku, ale může nezávisle na něm též vzniknout. Tak rozhodl i Vrchní soud v Praze, když konstatoval ve svém rozhodnutí, že "tzv. zajišťovací směnka není zajišťovacím závazkem, je jen prostředkem zajištění. Proto existence závazků ze směnky není závislá na existenci zajištěné pohledávky.“⁴³ Zajištění, ve smyslu zajišťovacího závazku, má akcesorickou povahu, která je dána zejména tím, že zajišťovací závazek nemůže existovat bez zajišťovaného závazku. Platnost akcesorického závazku je závislá na existenci a platnosti závazku zajištěného, což neplatí pro zajišťovací směnky, které nelze chápat jako zajišťovací závazky.

Dle předem stanoveného můžeme konstatovat existenci zajišťovacích prostředků, jež nelze chápat jako zajišťovací závazky, tzn. existuje i takový druh zajištění, který nelze ztotožňovat se zajišťovacími závazky jako takovými, ale za druh zajištění, který je lépe nazývat jako zajišťovací prostředky. S tímto názorem se setkáme i v rozhodovací praxi soudů, konkrétně usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 5. 2003, sp. zn. 29 Cdo 430/2002 a usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 5. 1998, sp. zn. 5 Cmo 14/97. Hlavní rozdíl mezi zajišťovacím závazkem a zajišťovacím prostředkem spočívá ve vztahu akcesoričnosti, tzn. vztahu závislosti zajišťovacího závazku na závazku hlavním, tj. závazku, který je zajišťován.

Vedlejší zajišťovací závazek sleduje osud závazku hlavního, což znamená, že s jeho zánikem zaniká i onen zajišťovací závazek, nemůže existovat samostatně. Dalším znakem zajišťovacích závazků je jejich subsidiarita, tzn. nejprve je povinen ze závazku plnit dlužník, pokud však neplní řádně a včas, nastupuje na jeho místo dlužník zajišťující. Autor publikace Směnka jako zajištění (2. vydání, C. H. Beck) JUDr. Zdeněk Kovařík označuje fázi, kdy je závazek před

42 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 24

43 Právní rádce, 3/2009, článek: Převod zajišťovací směnky

splatností jako tzv. latentní fázi zajišťovacího dlužníka, pokud dlužník hlavního závazkového právního vztahu plní řádně a včas, neopustí závazek zajišťujícího dlužníka tuto latentní fázi.

V porovnání s předem uvedeným je zajišťovací směnka zajišťovacím prostředkem, nikoliv zajišťovacím závazkem, což znamená, že nemá akcesorickou povahu, tj. nezávisí na hlavním závazku, nesleduje jeho osud, ve smyslu, že by s ním vznikla a následně po jeho splnění i zanikla, jedná se tedy o zcela samostatný, nesubsidiární závazek. „Pokud jde o vznik směnky jako cenného papíru i jednotlivých závazků do této listiny vtělených, pokud jde o jejich obsah, změny v účastnících, splatnost i zánik, uplatní se výlučně předpisy směnečného práva. Tedy bez ohledu na to, co se odehrává v závazku směnkou zajištěném.“⁴⁴

Zajišťovací směnka vzniká nezávisle na zajištěném závazku, směnku lze označit jako nepravý zajišťovací závazek, který se liší od pravých zajišťovacích závazků tím, že může paralelně existovat vedle hlavního, v budoucnu zajišťovaného závazku. Souběžná existence je možná, protože žádná vazba mezi směnkou a závazkem zatím neexistuje, dosud nevznikla. Směnka nemusí být v žádném funkčním vztahu, což ovšem neplatí pro pravé zajišťovací závazky, charakteristické svou akcesoričností a subsidiaritou na hlavním, zajišťovaném závazku. Zajištěním u zajišťovací směnky jsou směnečné závazky, tj. směnečná jistina a dále úroky, dle §5 Zákona směnečného a šekového, pokud jsou přípustné, směnečných dlužníků, jedná se o přísný, nesporný a abstraktní závazek z cenného papíru, který lze vykonat snadněji, než jiný obecný závazek.

3.2. Zajišťovací směnka v praxi

Zajišťovací směnka je v současné době frekventovaným zajišťovacím prostředkem a dle autora publikace Zajišťovací směnka R. Chalupy, nejen velmi účinný, ale i velmi nebezpečný právní nástroj. Přestože zajišťovaná pohledávka může mít peněžitou, ale i nepeněžitou povahu, plnění ze směnky bude vždy povahy peněžité. Nespornou výhodnou, kterou praxe jistě vítá je rychlé, efektivní a tudíž ekonomicky nenáročné vymáhání pohledávky. „Zajišťovací směnka má

44 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 8

být použita věřitelem jen tehdy, když není řádně a včas splněn závazek z kauzálního vztahu.⁴⁵

Ačkoli zákonná úprava nestanoví přesný postup řádného využití směnky, lze čerpat z právní teorie a rozhodovací praxe soudů stanovící určité mantinely pro využití zajišťovací směnky.

Zajišťovací směnka nevzniká pouze vystavením, ale také akceptací směnky cizí, převodem směnky, jejím avalováním a v neposlední řadě zastavením směnky. Akceptace cizí směnky je případ, kdy věřitel vystaví směnku cizí na svůj vlastní řad a dlužník z příčinného vztahu jí následně akceptuje, tzn. emitent a remitent je jedna a tatáž osoba. Další možnost, jak využít směnku cizí je případ dvou dlužníků, tzn. jeden z dlužníků směnku vystaví, tj. směnku emituje a druhý z dlužníků jí akceptuje, věřitel zajištěné pohledávky má následně k dispozici dva směnečné dlužníky. Avalování směnky znamená, že je směnka opatřena rukojemským prohlášením, fakticky tak dochází k navýšení počtu směnečných dlužníků. „S jinou situací se setkáváme v případě, že je směnka za účelem zajištění pohledávky nebo poskytnutí platebního nástroje věřiteli příčinné pohledávky převedena.“⁴⁶ V tomto případě je vlastníkem směnky dlužník z příčinného vztahu, který směnku převádí svému věřiteli z příčinného vztahu. Směnka zpravidla zajišťuje jinou pohledávku, jež slouží dlužníkovi jako zajišťovací prostředek k jeho pohledávce. Zastavení směnky je situace, kdy je uzavírána smlouva o zastavení cenného papíru, směnka je zastavována zástavním indosamentem. V praxi nejsou ojedinělé případy, kdy se lze setkat i s kombinací výše uvedených směnečných jednání.

Níže bych ráda pojednala o předmětu zajištění zajišťovací směnky, nejlépe zřejmě vystihuje následující citace: „Vše, co může být zajištěno jinými zajištěními, lze jistě zajistit také směnkou.“⁴⁷ Zajišťovací směnkou lze zajistit peněžité i nepeněžité pohledávky, tedy právo na peněžité plnění i jiná práva. Závazky, které zatím nejsou splatné či jsou již po splatnosti, případně promlčené závazky, nikoli však prekludované. Lze jimi zajistit i již existující závazky či ty závazky, které vzniknou v budoucnu, tj. po emisi zajišťovací směnky, tj. závazky budoucí, k tomu navíc předmět zajištění zajišťovací směnky není omezen na

45 Kotásek, J.: Obchodní právo, 2002, Funkce směnky a její použití u spotřebitelských úvěrů, s. 21

46 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 32

47 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 15

singulární počet, což znamená, že zajišťovací směnka může zajišťovat i více pohledávek nebo práv. „Zajišťovací vztah nemůže vzniknout k závazkům již zaniklým, neexistujícím anebo tam, kde je takové zajištění nepřípustné.“⁴⁸ K nepřípustnosti zajištění viz. níže judikát Nejvyššího soudu, rozsudek ze dne 24.9.2008, sp.zn. 29 Cdo 933/2008, v této věci si účastníci směnečné smlouvy sjednali nepřípustné zajištění ve formě zajišťovací směnky k pracovněprávnímu závazku, což je v rozporu s kogentním ustanovením zákona č. 262/2006 Sb., dále jen zákoník práce.

Co se rozsahu zajištění týká, tak zajišťovací směnka zajišťuje pohledávku, včetně jejího příslušenství. Opět zde hraje velkou roli smluvní ujednání účastníků, proto předem uvedené, jež je obsahem obecné úpravy může být modifikováno domluvou stran a to v tom smyslu, že buď dojde k zúžení, nebo rozšíření předmětu zajištění. V případě zúžení předmětu zajištění zajišťovací směnkou bude předmětná pohledávka zajištěná pouze z části, tzn. pouze do určité výše, případně součástí předmětu zajištění nebude příslušenství, na základě dohody účastníků bude toto příslušenství vyňato či bude vyňata jeho část. Opakem zúžení je rozšíření předmětu zajištění zajišťovací pohledávkou, což je situace, kdy budou zajištěny takové smluvní sankce, jež nemají charakter příslušenství, příkladem může být smluvní pokuta.

3.3. Převod zajišťovací směnky

Díky neakcesorické povaze zajišťovací směnky, lze se zajišťovací směnkou samostatně nakládat, tzn. samostatně zajišťovací směnku převádět, což však bude mít z praktického hlediska jisté konsekvence. V případě postoupení zajišťovací směnky na jinou osobu, dojde k situaci, že osobou oprávněnou ze zajištěné pohledávky bude jiná osoba, než je majitel zajišťovací směnky. Může však dojít i ke změně na straně dlužníka, směnečný dlužník bude osoba odlišná od dlužníka ze zajištěné pohledávky. Účastníci mohou smlouvou o zajištění závazku směnkou vyloučit takový převod, touto otázkou se zabýval i Vrchní soud v Praze, konkrétně v judikátu sp. zn. 5 Cmo 242/2004, jednalo se o případ, kdy není dodrženo ujednání účastníků, tj. směnečným dlužníkem a vlastníkem směnky, o

⁴⁸ Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 15

omezení převodu zajišťovací směnky a s tím spojené důsledky. „V případě, kdy smlouva o zajištění závazku směnkou vyloučí převod zajišťovací směnky, nezpůsobuje porušení této dohody neplatnost takového převodu, pokud byl uskutečněn v souladu s obecnými předpisy směnečného práva.“⁴⁹

Řešení výše uvedeného případu bylo o to snazší v tom, že ujednání o zákazu převodu zajišťovací směnky bylo sjednáno mezi směnečným dlužníkem a remitentem, později nabyt tuto směnku nový majitel v rámci smlouvy o prodeji podniku remitenta a zajišťovací směnka byla novým majitelem převedena na třetí osobu. Dle Vrchního soudu v Praze „Obecně z hlediska věcného je nutné konstatovat, že dohoda o zákazu postupu pohledávky a dohoda o vzdání se práva je vždy dohodou stran příslušného závazkového vztahu, tj. dlužníka a věřitele. Třetí nemůže takový zákaz ani takové vzdání se práva nikdy založit... Bylo by ostatně jen těžko představitelné, jak by tomu bylo se směnkou, o které by se jeden z účastníků dohodl s věřitelem o nepostupitelnosti a ostatní nikoliv. Byla by pak smlouva o postoupení současně platná i neplatná anebo snad vůči někomu platná a vůči někomu neplatná? To je zjevně nesmyslné.“⁵⁰

Na druhou stranu „je-li ve směnce deklarován fakt, že byla emitována k zajištění určité konkrétní pohledávky, usnadňuje tato skutečnost směnečným dlužníkům jejich těžkou roli při prokazování nedostatku dobré víry věřitele při nabývání směnky.“⁵¹

Obdobným případem, ve smyslu převodu zajišťovací směnky se zabýval Nejvyšší soud ČR ve svém judikátu ze dne 1. března 2006, sp. zn. 29 Odo 280/2005, ve kterém výslovně uvedl, že v případě převedení zajišťovací směnky před splatností závazku, který je touto směnkou zajištěn, se jedná o porušení smluvního ujednání účastníků o zajišťovacím charakteru směnky, a to i v tom případě, že samotná směnka (plnicí zajišťovací funkci) ani smlouva výslovně neobsahují ustanovení, že směnku nelze před splatností zajištěného závazku převést. Současně však došlo k utvrzení správnosti právního názoru soudu nižšího stupně, jež vyjádřil ve svém rozhodnutí, které zní, přestože došlo k porušení smluvního ujednání účastníků o zamezení převodu zajišťovací směnky, je tento

49 Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 5 Cmo 242/2004

50 Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 5 Cmo 242/2004

51 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 113

převod platný, tzn. nebylo tímto porušením ujednání účastníků dotčena platnost samotného právního úkonu.

Dle autora odborného článku publikovaného v časopise Právní rádce, konkrétně č.3, z roku 2009 „Převod zajišťovací směnky“ lze výše uvedené shrnout následovně „Zajišťovací směnku lze převést na třetí osobu samostatně, tj. bez převodu zajištěného závazku. Na platnosti převodu nic nemění ani eventuální rozpor takového právního úkonu se smlouvou o zajištění pohledávky směnkou. Stejně tak lze postoupit zajištěnou pohledávku, aniž by její osud měl dopad na zajišťovací směnku. Takový postup ale může vést k tomu, že směnečnému dlužníkovi budou v případě uplatnění pohledávky ze zajištěné směnky svědčit kauzální námitky.“⁵²

3.4. Charakter směnečného dluhu

Oproti většině soukromoprávních dluhů, jež mají charakter dluhů, tzv. donosných, což představuje věřitelovo právo na to, aby mu plnění dlužníkem bylo doručeno. Směnečné dluhy jsou typické tím, že pro ně platí odlišná pravidla. Vzhledem k tomu, že v případě směnečné pohledávky je pouze na směnečném věřiteli, aby si kvalifikovaně vyžádal na směnečném dlužníkovi plnění, k němuž je povinen, označujeme směnečné dluhy jako odnosné. „Směnečný dlužník je povinen zaplatit směnečný dluh až na základě řádného uplatnění směnečné pohledávky směnečným věřitelem.“⁵³

Aby byl naplněn zákonem stanovený případ uplatnění směnky předložením směnky k zaplacení, musí se směnečný věřitel osobně dostavit k dlužníkovi a směnku mu k placení předložit. Paradoxní se může jevit situace, kdy směnečný dlužník si nikdy nemůže být jist, zda zná aktuálního směnečného věřitele a to vzhledem k tomu, že je směnka jako cenný papír velmi snadno převoditelná, převod je účinný okamžitě, bez ohledu na to, zda byl či nebyl směnečný dlužník o změně v osobě směnečného věřitele informován, proto je věřitel povinen dlužníkovi prokázat, že právě on a nikdo jiný je směnečným věřitelem. Prokazování svého vlastnictví je úzce spjato s charakterem směnky

52 Právní rádce 3/2009, článek: Převod zajišťovací směnky, autor: Vojtěch Pavel Traurig, s. 22

53 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 70

jako cenného papíru, kdy směnečná pohledávka je inkorporována do směnečného papíru a je s ním neoddělitelně spojena, pokud tedy směnečný věřitel prokazuje své vlastnictví vůči směnečné pohledávce fakticky tak činí prostřednictvím směnky a to tím, že jí dlužníkovi předloží k zaplacení.

4. VÝHODY A NEVÝHODY VYUŽITÍ ZAJIŠŤOVACÍCH SMĚNEK

4.1. Zajišťovací směnky a jejich úskalí v praxi

„Pro uplatnění zajišťovací směnky platí dvojí metr. Na výkon směnečného práva je totiž třeba pohlížet ve světle faktu, že existují dva režimy uplatnění zajišťovací směnky – směnečný a nesměnečný.“⁵⁴ Směnečný právní režim se od toho nesměnečného liší právní úpravou, která daný režim reguluje a samotnou charakteristikou směnečné pohledávky. Účastníci si mohou předem dohodnout pravidla pro využití zajišťovací směnky, čímž odstraní nejednoznačnost uplatnění zajišťovací směnky, a to vzhledem k tomu, že režim využití zajišťovací směnky sám zákon výslovně neupravuje, respektive v rovině směnečné má směnečný věřitel skoro neomezenou možnost, jak využít zajišťovací směnku a co se mimosměnečné roviny týká, tak tu zákon neupravuje, dalším negativem zůstává, že samotná právní teorie a rozhodovací praxe soudů je neustálená, proto se účastníci tímto právním jednáním, mohou vyhnout případným sporům do budoucna.

„Věřiteli smluvní úprava využití zajišťovací směnky dává jistotu, jak se zajišťovací směnkou může nakládat, dlužníkovi taková smlouva poskytuje jistotu v tom, co je v rámci směnečného vztahu založeného emisí zajišťovací směnky zakázáno.“⁵⁵ Fakticky je takovéto smluvní ujednání pro dlužníka ve srovnání s věřitelem důležitější, a to proto, že „předmětem uvedeného ujednání jsou zejména omezení a výslovná deklarace omezujících pravidel má větší význam pro dlužníka.“⁵⁶ Právní jistotě obou stran jistě prospívá, pokud mají omezení pro využití zajišťovací směnky jednoznačný a přesný obsah, čemuž přispívá písemný charakter ujednání. Z praxe vyplývá, že ujednání o právním režimu využití zajišťovací směnky nebude mít zpravidla podobu samostatné smlouvy, nýbrž se bude jednat o jedno z ujednání, které bude obsaženo ve směnečné smlouvě, v případě blankosměnky můžeme toto ujednání spojit s udělením vyplňovacího oprávnění. Pokud bychom se měli zabývat konkrétním obsahem takového ujednání, mělo by obsahovat zejména ujednání o podmínkách uplatnění směnky,

54 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 74

55 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 67

56 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 67

tzn. za jakých okolností je majitel zajišťovací směnky oprávněn směnku uplatnit a dále dohodu o podmínkách, za nichž je vlastník takové směnky oprávněn směnku převést na další osobu. Předem uvedené lze označit za základ, který by v ujednání měl být obsažen, nicméně nic nebrání stranám, aby ujednání rozšířily o detaily, případně další pro ně nezbytné body. Z předem uvedeného vyplývá, že v praxi je obvyklejší bezesmluvní využití zajišťovací směnky, což nelze z hlediska právní jistoty obou účastníků, považovat za optimální stav.

„Zajišťovací směnka představuje jízdenku na rychlejší a pohodlnější cestu k majetku dlužníka zavázaného v příčinném vztahu.“⁵⁷ Rychlejší a snazší vymáhání směnečné pohledávky spočívá ve skutečnosti, že věřitel má při jejím vymáhání výhodnější hmotněprávní i procesně právní postavení, oproti případu, kdy by vymáhal pohledávku příčinnou. Rychlost vymáhání směnečné pohledávky tkví zejména v následujících skutečnostech, jako je povaha směnečného řízení a směnečného rozkazního řízení, které je specifické krátkými lhůtami, obsahovou přesností námitek a to vzhledem k tomu, že dlužník později nemůže uplatnit jinou obranu, než kterou uplatnil v námitkách. Jednoduchost vymáhání směnečné pohledávky je dána několika faktory, kterými jsou abstraktní povaha pohledávky a dále její samostatnost.

Důkazní břemeno, které má věřitel, spočívá pouze v tvrzení, že je směnečným věřitelem a má platnou směnku, což prokáže předložením originálu směnky. Pokud se věřitel stal směnečným věřitelem na základě převodu směnky, tzn. nikoli přímo v okamžiku její emise, prokáže své oprávnění smlouvou o postoupení směnky, tzv. postupní smlouvou. Důkazní břemeno dlužníka naopak spočívá v tvrzení, tj. v důvodné obraně, kdy je povinen prokázat skutkové okolnosti, které uplatňuje. „Rychlost a jednodušší vymáhání jsou věřiteli k ničemu, jestliže směnečný dlužník nemá žádnou majetkovou hodnotu, kterou lze exekučně postihnout.“⁵⁸ V tomto ohledu je zřejmé, že směnku jako zajišťovací prostředek nelze přeceňovat, má jistě svá pozitiva, ale i své nepřekonatelné meze. Zajišťovací směnka nepředstavuje právo směnečného věřitele na přednostní uspokojení jeho pohledávky, rovněž nerozšiřuje počet dlužníků, na které se věřitel může obrátit v případě uspokojení své pohledávky.

57 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 37

58 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 39

4.2. Problematika osamostatnění zajišťovacích směnek

V důsledku předem uvedeného bych ráda ve zkratce pojednala o problematice oddělení zajištěné pohledávky od zajišťovací směnky. Pokud uvažujeme ve smyslu účelu, který účastníci sledovali v okamžiku emise zajišťovací pohledávky, vyplývalo by z logiky věci, že by pohledávka zajištěná zajišťovací směnkou neměla být samostatně převoditelná, což vyplývá a tuto úvahu podpoří i obecná právní úprava obsažená v občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) §1880 odst.1.⁵⁹ Toto ustanovení se však na právní úpravu směnečných vztahů nepoužije, bez ohledu na sledovaný účel emise zajišťovací směnky, a to vzhledem k neexistenci akcesority mezi zajišťovanou pohledávkou a zajišťovací směnkou. „Hlavní důvod absence přechodu zajišťovací směnečné pohledávky při postoupení zajištěné pohledávky spočívá v tom, že pohledávka vtělená do zajišťovací směnky se zajištěnou pohledávkou není, na rozdíl od typických zajišťovacích práv, svázána neoddělitelně.“⁶⁰ A z tohoto důvodu je možné oddělení zajištěné pohledávky od zajišťovací směnky, dalším důvodem je speciální právní úprava, obsažená v právních normách směnečného práva, která se užije na směnečné vztahy. Z praktického hlediska je však významné mít následující znalost, jež se týká převoditelnosti rektasměnky, kterou nelze převést bez zajištěné pohledávky. Pohledávku, která je inkorporována do rektasměnky lze převést tzv. cesí, jejíž právní úpravu obsahuje občanský zákoník v aktuálním znění. V případě převedení takovéto směnky bez zajištěné pohledávky by způsobilo neplatnost smlouvy o postoupení pohledávky. Je však nutné mít na paměti, že „překážka osamostatnění zajišťovací směnky, jež by bylo uskutečněno v rozporu se smluvním ujednáním, zakotvená v §1881 občanského zákoníku, nepůsobí vůči podindosaci směnky, jelikož převod není uskutečňován postoupením, nýbrž má jen účinky shodné jako postoupení pohledávky.“⁶¹

„Osamostatnění zajišťovací směnky je problematika, která nepochybně stojí za smluvní úpravou. Zejména dlužník, emitující zajišťovací směnku, může na nedostatečném ošetření rizik spojených s možností osamostatnění zajišťovací směnky opravdu hodnětratit. Přesto se výslovná úprava osamostatnitelnosti zajišťovací směnky v ujednání mezi účastníky emise zajišťovací směnky objevuje

⁵⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., ustanovení §1880 odst. 1 Postoupením pohledávky nabývá postupník také její příslušenství a práva s pohledávkou spojená, včetně jejího zajištění.

⁶⁰ Právní rádce 7/2000, článek: Osamostatnění zajišťovací směnky, autor: R. Chalupa, s. 18

⁶¹ Právní rádce 7/2000, článek: Osamostatnění zajišťovací směnky, autor: R. Chalupa, s. 19

spíš výjimečně než pravidelně.“⁶² Z praktického hlediska jde však o následující, „nabyli-li směnečný věřitel bez zajištěné pohledávky takovou zajišťovací směnkou, z jejíhož obsahu je patrné, že se jedná o směnkou vystavenou za účelem zajištění pohledávky, otevírá tato okolnost dlužníku prostor ke zpochybnění korektnosti nabytí směnkou a prokázání faktu, že věřitel při nabývání směnkou jednal vědomě na škodu dlužníka.“⁶³

Vzhledem k charakteru směnkou jako samostatného, neakcesorického, nepodmíněného, formálního apod. cenného papíru a závazku, jejím vystavením vzniká zcela nový závazek, a tudíž i další nástroj pro věřitele, jak vymoci splacení své pohledávky. Věřitel tedy rozšiřuje své možnosti pro rychlejší a méně komplikované řešení při uplatnění své pohledávky, věřitel při uplatňování směnkou nenese důkazní břemeno, které naopak zatěžuje dlužníka. Další výhody ve směnečném řízení pro věřitele bychom mohli nalézt v okolnosti, která vyvěrá z abstraktnosti směnkou, neboť rozhodnutí ve věci, v níž se věřitel domáhá po dlužníkovi zaplacení zajišťovací směnkou, není překážkou pro řízení o zaplacení zajištěné pohledávky, netvoří překážku *res iudicata*.⁶⁴

V případě, že směnečná smlouva bude trpět vadami, tak směnkou sama z důvodu své abstraktnosti, nemůže být v důsledku těchto vad dotčena, neplatná bude pouze smlouva o zajištění směnkou, což bude mít za následek, že se směnkou nestane směnkou zajišťovací, touto problematikou se zabýval Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 24.9.2008, sp.zn. 29 Cdo 933/2008. „Právní věta: pohledávku z pracovněprávního vztahu vzniklou do 31. 12. 2006 nelze zajistit směnkou. Skutečnost, že směnkou byla vystavena k zajištění pohledávky z pracovněprávního vztahu, není důvodem neplatnosti směnkou, zakládá však námitku nepřípustného důvodu směnkou.“⁶⁵ V takovém případě vzniká nedostatek způsobitelného důvodu pro použití směnkou jako směnkou zajišťovací. „Nemožnost zajistit práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů směnkou sice nečiní směnkou (vystavenou za tímto účelem) neplatnou, zakládá však námitku výstavce směnkou podle ustanovení čl. I § 17 směnečného zákona.“

„Podle rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1464/2009, ze dne 27. 4. 2011 neplatnost tzv. směnečné smlouvy nezpůsobuje neplatnost samotné

62 Právní rádce 7/2000, článek: Osamostatnění zajišťovací směnkou, autor: R. Chalupa, s. 20

63 Chalupa, R.: Zajišťovací směnkou. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 113

64 Srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 33 Odo 202/2002, ze dne 29. 5. 2003

65 Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp.zn. 29 Cdo 933/2008, ze dne 24.9.2008

směnky ani neplatnost podpisu osoby, která převzala směnečný závazek, ale směnečný dlužník se může (případně) ubránit povinnosti směnku zaplatit kauzální námitkou, že důvodem směnky je neplatná (směnečná) smlouva.⁶⁶ Z výše uvedeného vyplývá, že si účastníci směnečné smlouvy musí být vědomi, zda lze takovou směnečnou smlouvu za účelem vzniku zajišťovací směnky uzavřít či nikoli, nelze tedy směnečnou smlouvu uzavřít v případě existence kogentních právních ustanovení, jež tuto možnost výslovně vylučují, pokud tak účastníci směnečné smlouvy učiní, není dotčena platnost směnky jako takové, avšak nelze hovořit o směnce zajišťovací z důvodu neexistence právního titulu pro její vznik.

4.3. Rizika zneužití zajišťovacích směnek

Vlastník zajišťovací směnky může se směnkou nakládat dvojím způsobem, buď jí uplatní, nebo jí prodá, obě varianty jsou přípustné a záleží pouze na směnečném věřiteli, pro kterou z variant se rozhodne, což bude jistě souviset s aktuální situací, ve které se bude nacházet a jaké cíle bude směnečný věřitel sledovat. Pojem využití směnky je pojmem širším oproti pojmu uplatnění směnky, vlastník směnky, tj. směnečný věřitel může svého cíle dosáhnout jednak uplatněním směnky, ale rovněž i jejím prodejem, obě tyto možnosti může dle právní úpravy vlastník směnky využít. Oproti řádnému využití zajišťovací směnky odlišíme využití nikoli řádné, takové, jež nerespektuje hranice řádného využití a označuje se jako excesivní využití zajišťovací směnky, které má podobu uplatnění této směnky v rozporu s její zajišťovací povahou a osamostatnění směnky.

Abychom mohli hovořit o řádném uplatnění zajišťovací směnky, musí být současně dána existence zajištěné pohledávky, které je soudně uplatnitelná, směnečný věřitel je v okamžiku uplatnění současně věřitelem soudně uplatnitelné zajištěné pohledávky. Zároveň je nutné respektovat mimosměnečná ujednání, která se týkají uplatnění dané směnky. Řádné uplatnění zajišťovací pohledávky je takové uplatnění, které respektuje následující předpoklady, tzn. „existence zajištěné pohledávky, prodlení dlužníka se splněním závazku z pří činného vztahu, totožnost věřitele zajišťovací pohledávky a věřitele zajištěné

⁶⁶ www.Profipravo.cz , ze dne 20. 06. 2011

pohledávky.⁶⁷ Pokud však dojde k uplatnění směnečné pohledávky, které je inkorporována do zajišťovací směnky a zároveň nebude respektováno minimálně jedno z výše uvedených kritérií, můžeme situaci kvalifikovat jako zneužití zajišťovací směnky. Výjimkou je případ nabytí směnky v dobré víře, v případě výkonu směnečného práva indosářem či nabytí směnky blankotradicí a blankoindosamentem.

K poškození oprávněných zájmů směnečného dlužníka se rovněž děje v důsledku osamostatnění směnky, což je jedna z možných variant excesivního využití zajišťovací směnky, kdy dochází k znemožnění či zkomplikování uplatnění námitky ze strany směnečného dlužníka. Směnečný dlužník, který se na zajišťovací směnku podepisuje, může upravit své postavení pro případ, že došlo k nikoli řádnému užití směnky směnečným věřitelem a to tak, že vyloučí možnost osamostatnění směnky, prostřednictvím směnečné doložky, která zakazuje osamostatnění směnky. Stejně jako v případě konstatování, že se jedná o zajišťovací směnku, tak i v případě výslovného zákazu osamostatnění zajišťovací směnky, nabývá směnečný dlužník lepší právní postavení v tom ohledu, že může snáze prokázat skutečnost, „že směnečný věřitel nabyvší směnky bez zajištěné pohledávky jednal při nabývání vědomě na škodu dlužníka.“⁶⁸

Jedním z případů zneužití zajišťovací směnky, dle autora JUDr. R. Chalupy Ph.D. je ten případ, kdy byla směnka emitována k zajištění pohledávky, jež následně buď nevznikla, nebo byla uspokojena, přičemž dlužníci zavázání z takové směnky s obranou založenou na tvrzení, že pohledávka, k jejímuž zajištění byla v řízení uplatněná směnka emitována, neexistuje, neuspějí, a to i přesto, že obranu uplatňují procesně dostatečně kvalifikovaně.

V praxi může nastat situace, kdy věřitel zneužije právní povahy směnky a využije neznalosti a důvěřivosti dlužníka. V reálném životě se můžeme setkat s následujícím: „Původní věřitel vymáhá půjčku ze smlouvy o půjčce, jež je zajištěna zajišťovací blankosměnkou. Tuto blankosměnku si potom dle vlastního uvážení vyplní a převede indosamentem (rubopisuje) na nového majitele směnky, kterým je nějaká spřízněná právnická osoba s nejasnou vlastnickou strukturou založená původním věřitelem pouze za tímto účelem. Tento nový majitel směnky posléze vymáhá směnečnou sumu uvedenou ve směnce, přičemž dlužník nemá

67 Právní rádce 8/2000, s. 11

68 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 114

mnoho prostoru k obraně. Dlužník tak v konečném důsledku musí zaplatit půjčku v podstatě dvakrát.⁶⁹ Způsob, jak se vyhnout výše uvedeným potenciálním problémům je tento právní institut nepoužívat, což není po právní stránce zcela sofistikované řešení a v praxi nemusí být vždy možné. Jiný způsob představuje zakotvení zajišťovací funkce směnky přímo do smlouvy, na základě které věřitel poskytuje dlužníkovi půjčku. V případě soudního řízení bude mít dlužník důkaz pro svá tvrzení, tzn. že se jednalo o zajišťovací směnku, která se vázala k dané smlouvě o půjčce.

V případě, že smluvní strany zvolí tento způsob řešení, je nutné se vyvarovat případům, jež v praxi nejsou ojedinělé, tj. datum vystavení směnky a směnečná částka se neshodují s datem podpisu smlouvy o půjčce a půjčenou částkou, následně se situace komplikuje a v případě soudního řízení je nutné prokázat skutečnost, že šlo o směnku, která zajišťovala již splacenou půjčku, dokazování se provádí prostřednictvím svědeckých výpovědí a nepřímých důkazů.

„Jak bylo již jinak uvedeno výše, směnka je abstraktní cenný papír, u něhož směnečný věřitel nemusí prokazovat důvod existence směnky, a pouhým jejím předložením mu vzniká nárok na zaplacení směnky. Je tedy na dlužníkovi, aby prokázal důvod existence směnky jakožto zajišťovacího prostředku.“⁷⁰ V rovině právní je abstraktnost chápána jako nikoli „zaměření vnímání na obecné a charakterizující znaky“⁷¹, nýbrž jako nezávislost. Abstraktnost chápeme ve smyslu nezávislosti na kauze a okolnostech existujících ve směnečném vztahu. Závazkové právní vztahy lze členit na kauzální a abstraktní, přičemž dělícím kritériem je existence důvodu vzniku závazku, tzv. kauza závazku, což je věcný důvod, na základě kterého dlužník do závazku vstupoval. Směnečné závazkové právní vztahy jsou typické tím, že vyjádření věcného důvodu vzniku směnečného závazku není obligatorní. „Směnečný věřitel z důvodu abstraktnosti směnečné pohledávky důvod vzniku závazku není povinen ani tvrdit ani prokazovat. Právo směnečného věřitele netvrdit a neprokazovat důvod vzniku závazku se uplatňuje i v případě, že dlužník zpochybňuje svůj směnečný závazek s odkazem na nedostatek důvodu jeho vzniku.“⁷² Nezávislost směnečné pohledávky na kauze

69 www.elaw.cz, článek: Zajišťovací směnka a latentní problémy dlužníka, autor: Mgr. et Mgr. Viktor Fojt

70 www.elaw.cz, článek: Zajišťovací směnka a latentní problémy dlužníka, autor: Mgr. et Mgr. Viktor Fojt

71 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 40

72 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 41

lze vystihnout následovně, tj. směnka obligatorně nemusí obsahovat důvod svého vzniku, směnečný věřitel nemá povinnost tvrzení ani povinnost prokazovat, co se důvodu vzniku závazku dlužníka týče, bezdůvodný vznik směnečného závazku je možný. Naopak nezávislost směnečné pohledávky na okolnostech existujících ve směnečném vztahu, směnečný vztah není nikterak ovlivněn jinými existujícími závazkovými vztahy, obsah směnečného vztahu je ovlivňován jen takovými skutečnostmi, které bezprostředně souvisí se samotným směnečným vztahem a směnkou.

Ačkoliv výslovné prohlášení v textu směnky, že se jedná o směnku zajišťovací povahy, nemá žádný vliv na povahu této směnky, nelze míti za to, že by takováto doložka byla zcela bez významu. Této doložky může využít zejména směnečný dlužník, který se chce bránit proti excesivnímu uplatnění zajišťovací směnky ze strany směnečného věřitele. Směnečný dlužník snáze prokáže zajišťovací funkci směnky, rovněž jaká pohledávka byla směnkou zajištěna, povahu a rozsah excessu a skutečnost, že věřitel jednal vědomě v neprospěch dlužníka.

Existuje několik možností, jak zajistit peněžitý závazek, tzn. je ho možné zajistit formou běžné směnky, ale rovněž také formou blankosměnky. Do jisté míry, hlavně z praktického hlediska se může zdát, že je blankosměnka ideálním nástrojem k zajištění pohledávky. „Potřeba přizpůsobit obsah směnky výši a splatnosti zajištěné pohledávky v době, kdy zajišťovací směnka již dávno existuje, je beze zbytku naplněním využitím blankosměnky.“⁷³ Blankosměnka se zpravidla užívá tam, kde dlužník plní ve splátkách. Aby se nemusela na zajištění každé splátky vystavovat extra směnka s extra splatností, vystaví dlužník jako výstavce směnky pouze jednu blankosměnku, tzn. věřitel si nechá vystavit k zajištění své pohledávky směnku, která je typická tím, že neobsahuje vyplněné údaje o datu splatnosti a údaj o směnečné sumě, jež jsou vyplněny až později, nikoli v okamžiku emise směnky. Tyto údaje vyplní zpravidla věřitel v okamžiku potřeby uplatnění zajišťovací směnky. Jak již bylo naznačeno předem, blankosměnka je charakteristická tím, že v ní není uvedena výše směnečné sumy a její splatnost, kterou tam následně doplní věřitel, jako remitent, dle toho, jaký je stávající dluh dlužníka. (Dlužník totiž mohl některé splátky zaplatit, takže není dopředu jasné, kolik peněz bude dlužník věřiteli dlužit.)

73 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 56

4.4. Vybrané doložky na zajišťovacích směnkách a jejich uplatnění v praxi

Účinným prostředkem ochrany dlužníka je také případ, kdy smluvní strany opatří směnku doložkou „nikoli na řad“, bude se poté jednat o tzv. rektasměnku. Reálný dopad shledáváme v možnosti dispozice se směnkou, touto doložkou dlužník omezí možnost odchýlení směnečného závazku od závazku kauzálního. Rektasměnka nemůže být převedena na nového nabyvatele směnky indosamentem. V případě jejího převedení by se tento převod řídil dle obecných ustanovení občanského zákoníku, konkrétně právní úpravou cese, tj. postoupení pohledávky, a nový majitel směnky, tzn. nový věřitel, by v tomto případě vstoupil do právního postavení původního věřitele, vstoupil by do všech věřitelových původních práv a také jeho povinností, dlužníkovi tak zůstávají stejné možnosti, jak se bránit, bez ohledu na změnu věřitele. „Zákaz indosace tak zaručuje dlužníkovi, že i při převodu směnky indosamentem může vůči novému nabyvateli směnky použít mimosměnečné námitky (v našem případě tedy především námitku již splaceného závazku ze smlouvy o půjčce) tak, jako by je mohl použít vůči původnímu věřiteli.“⁷⁴

Oproti tomu, pokud bychom indosovali zajišťovací směnku bez doložky „nikoli na řad“, došlo by pouze k převodu všech práv ze zajišťovací směnky, zejména právo na úhradu směnky při jejím předložení v době splatnosti směnky, „směnka přestává sdílet osud původně zajištěného závazku a dlužník ztrácí možnost uplatnit zmíněné mimosměnečné námitky.“⁷⁵ Takováto zajišťovací směnka ve formě nikoli na řad může být převedena rubopisem (indosamentem) na jakoukoli třetí osobu, která z této zajišťovací směnky může následně uplatňovat práva, zejména právo na její úhradu bez ohledu na to, zda byl zajišťovaný závazek splněn či nikoli. Dlužníkovy mimosměnečné námitky, které mohl uplatnit vůči původnímu věřiteli, by v tomto případě mohl uplatnit jen tehdy, pokud byla směnka indosována po splatnosti (v tomto případě se na převod směnky použije obecná právní úprava občanského zákoníku, konkrétně právní úprava o postoupení pohledávky, cese, při které dochází k postoupení nejen zajišťovací směnky samotné, ale i všech práv a povinností, včetně námitek s ní spojených).

⁷⁴ www.elaw.cz, článek: Zajišťovací směnka a latentní problémy dlužníka, autor: Mgr. et Mgr. Viktor Fojt

⁷⁵ www.elaw.cz, článek: Zajišťovací směnka a latentní problémy dlužníka, autor: Mgr. et Mgr. Viktor Fojt

Za druhý příklad lze považovat případ, kdy dlužník prokáže, že byla zajišťovací směnka indosována za účelem vzniku škody na straně dlužníka, což je v praxi velmi těžko prokazatelné.

Směnečné doložky lze definovat jako další náležitosti, které rozšiřují směnečná ujednání, avšak nemají povahu podstatných náležitostí. „Uvedení podstatných náležitostí do kteréhokoli směnečného prohlášení lze považovat za nutnou podmínku vzniku tohoto prohlášení.“⁷⁶ V případě směnečných doložek závisí pouze na dohodě stran, dle dispozitivního principu, zda do směnečného textu zařadí některou ze směnečných doložek, dokonce není vyloučeno, aby součástí jednoho směnečného prohlášení bylo dvě a více směnečných doložek.

V praxi je však nutné dbát na to, aby si jednotlivé směnečné doložky neodporovaly, v případě, že by se tak stalo, mohlo by to způsobit neurčitost směnečného prohlášení a s tím spojenou neplatnost směnky jako takové. Je možné se setkat s celou řadou směnečných doložek z těch nejobvyklejších a praxí nejužívanějších je možné zmínit domicilační doložku, rektadoložku, zápornou protestanční doložku, doložku úzkosti a v neposlední řadě i zajišťovací doložku. Dle právní praxe vyplývá, že většina smenek, se kterými se lze setkat jsou právě směnky zajišťovací, tzn. „většina smenek, se kterými je možné se setkat v České republice, je emitována za účelem zajištění pohledávky.“⁷⁷

Směnečná suma je obecně řečeno jednou z podstatných náležitostí směnky, tudíž i v našem případě směnky, jež plní zjišťovací funkci. Směnečná suma je jedním z nejfrekventovanějších praktických problémů zajišťovacích smenek a to zejména z toho důvodu, že v době, kdy se zajišťovací směnka dostává do oběhu, existuje pohledávka v jisté výši, k danému okamžiku, což se však může v čase měnit. Zajišťovací směnka se však váže k dané výši dluhu a „jen do této výše může být, nemá-li být ujednání o zajištění porušeno, věřitel uspokojen.“⁷⁸

Jedním z praktických příkladů, kdy výše dluhu nemůže být známa ani přibližně je kontokorentní úvěr, jež spočívá v tom, že na začátku závazkového právního vztahu je dán rámec přípustného čerpání kontokorentního úvěru, což však neznamená, že kontokorentní úvěr čerpán bude, a pokud ano, tak v jaké výši. „Navíc při tomto úvěrování, i když je úvěr čerpán, jeho výše se mění, a to nejen

76 Chalupa R., Základy směnečného práva, Praha: Linde 2008, s. 66

77 Chalupa R., Základy směnečného práva, Praha: Linde 2008, s. 71

78 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 27

tak, že se snižuje splátkami, ale úvěr může být splacen zcela a následně opět čerpán, a to i opakovaně až do konce doby, na kterou by kontokorent povolen.⁷⁹ Z praktického pohledu bude tedy na směnce vyplněna nejvyšší možná výše jistiny, v případě, že bude naplněna zajišťovací funkce směnky, bude možné požadovat jen tolik, kolik odpovídá skutečné výši dluhu, v opačném případě by se jednalo o bezdůvodné obohacení.

Fakultativní úroková doložka představuje další praktický problém, které se pojí s výše uvedeným. V souvislosti s jistinou je rovněž nutné se zabývat příslušenstvím, jež se v čase mění, a proto nelze příslušenství předem přesně vyjádřit a spočítaný výsledek zohlednit do směnky zvýšením jistiny. Z praktického hlediska je tedy vhodné se touto otázkou zabývat již ve směnečné smlouvě. Dle zákona směnečného a šekového, dále jen ZSŠ (tj. zákon č. 191/1950 Sb.), konkrétně ustanovení §5 je úročení přípustné u směnky splatné na viděnou nebo směnky splatné určitý čas po viděné.⁸⁰ Je nezbytné dodržet nejen způsob splatnosti, ale i další obligatorní náležitost, které ZSŠ stanoví, tak aby byla doložka dle zákona považována za řádně zapsanou, tj. mohla být brána v potaz. Na směnce je tedy nutné dále uvést úrokovou míru a rovněž datum vystavení směnky, tzn. datum, od kterého běží stanovený úrok, je však možné uvést den jiný. Tento způsob nám ošetřuje situace, kdy je úročení stabilní, nikoliv proměnlivé, tak jak se s tímto proměnlivým úročením lze setkat u bankovních úvěrů, jež se mění v závislosti na vývoji a změnách finančního trhu. Pokud se zajištěná pohledávka dostane do prodlení, odvíjí se sazba zákonných úroků z prodlení od aktuální výše diskontní sazby a reposazby vyhlášené Českou národní bankou (ČNB).

Jednu z možných komplikací, která se v praxi může vyskytnout, představuje otázka splatnosti. „Na prvý pohled se zdá, že postačí, když se prostě přeneseme do směnky splatnost kauzální pohledávky, aby byla věc zcela vyřízena.“⁸¹ Tento postup však není řešením bezesbytku, a to z toho důvodu, že pokud na směnce uvedeme stejné datum splatnosti, jaké má zajišťovaný právní vztah, v praxi by to mohlo znamenat, že onen uvedený den bude zajišťovací směnka

79 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 27

80 Zákon č. 191/1950 Sb. §55

(1) Ve směnce splatné na viděnou nebo na určitý čas po viděné může výstavce ustanovit zúrokování směnečné sumy. V jiné směnce platí tato doložka za nenapsanou.

(2) Úrokovou míru je třeba udat ve směnce; chybí-li tento údaj, platí úroková doložka za nenapsanou.

(3) Úrok běží od data vystavení směnky, pokud není určen den jiný.

81 Právní rozhledy 02/2013, autor: JUDr. Lukáš Sádecký, s. 51

předložena ke splatnosti, avšak to neznamená, že ten samý den, v jeho průběhu, nebude zajišťovaný závazkově právní vztah řádně a včas splněn, tudíž by zde nebyl důvod naplňovat zajišťovací funkci směnky. Ačkoliv je předem uvedené, na základě zákona možné, bude zřejmě v praxi pravděpodobnější, že se věřitel zajištěné pohledávky nejprve pokusí dlužníka kontaktovat za účelem dobrovolného splnění jeho povinnosti a až následně dospěje k závěru, že k dobrovolnému plnění zajištěné pohledávky nedojde, proto svou pohledávku uspokojí prostřednictvím zajištění, tj. zajišťovací směnky.

„V praxi výrazně převažují ordre směnky (směnka na řad), jejichž převodem na nového nabyvatele dochází k neodvozenému (originárnímu) převodu práv ze směnky – nový směnečný majitel pouhým převodem směnky nevstupuje do právního (mimosměnečného) postavení svého předchůdce; indosamentem totiž dochází k převodu toliko ryze směnečných práv a žádných jiných (důsledek čl. 1 § 14 odst. 1 ZSŠ). I tyto skutečnosti se následně mohou, a to velmi negativně, promítnout do míry úspěšnosti obranného postavení spotřebitele proti povinnosti plnit na směnečný závazek.“⁸²

82 Právní rozhledy 02/2013, autor: JUDr. Lukáš Sádecký, s. 51

5. SMĚNEČNÉ SMLOUVY

„Zajišťovací charakter zajišťovací směnky uděluje ujednání o účelu jejího vzniku. Ve většině případů se bude jednat buď o směnečnou smlouvu, nebo o smlouvu o převodu směnky, výjimečně pak o smlouvu o zastavení směnky“⁸³

Předmětem směnečné smlouvy je zejména účel emise směnky, její akceptace či opatření rukojemským prohlášením.

5.1. Úvod do směnečných smluv

Ačkoli je směnka abstraktní, tzn. nemusí být závislá na původním závazkovém vztahu a nesporný závazek z cenného papíru, tudíž nepotřebuje ke své platnosti a bezvadnosti splňovat víc, než zákonem směnečným a šekovým, stanovené obligatorní náležitosti směnky. Směnku lze označit za velmi přísně formalizovaný cenný papír, který se v případě nesplnění obligatorních náležitostí stanovených právním předpisem stává neplatný. „Vznikem směnky zakládá se zcela samostatný závazkový vztah, který se také může zcela nezávisle na této příčině vyvíjet, a směnka může tedy žít vlastním životem. Může být samostatně obchodována.“⁸⁴

V kontextu s předem uvedeným je nutné konstatovat, že i přesto téměř žádná směnka, tím spíše zajišťovací, nevzniká zcela bezdůvodně, aniž by jí strany nesledovaly nějaký účel. „Výjimkou jsou jen případy, kdy jde o podpisy pod směnku vylákané nebo o podpisy vynucené a jiné tomu podobné případy.“⁸⁵

Směnečné smlouvy proto představují jednu z fundamentálních záležitostí směnečného práva, ačkoliv pro ně zákon nestanoví obligatorní formu a je tak ponechána možnost smluvním stranám, aby jimi preferovanou formu směnečné smlouvy stanovili sami. „Otázka funkce směnky, ať jde o funkci zajišťovací anebo o funkci platební, a případně o který případ platební směnky se jedná, není otázkou zákonného předpisu. Funkce konkrétní směnky je důsledkem dohody určitých osob o tom, že v jejich vztazích bude směnka stanoveným způsobem

83 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 36

84 Kovařík, Z.: Směnka a šek v České republice. 6. vydání., Praha: C. H. BECK, s. 56

85 Kovařík, Z.: Směnka a šek v České republice. 6. vydání., Praha: C. H. BECK, s. 57

fungovat.“⁸⁶ Účastník směnečného řízení, který se dovolává některé z funkcí směnky, musí být schopen tuto funkci prokázat na základě uzavřené směnečné smlouvy s druhou spornou stranou, z níž funkce směnky vyplývá či ve které byla stanovena.

Žádná směnka, a tedy ani směnka zajišťovací nevzniká jen tak. Vždy je zde někdo, kdo buď požaduje vystavení směnky po druhém účastníku, anebo naopak někdo sám nabízí, že směnku k řešení kauzálního problému vystaví.“⁸⁷ Z právního hlediska bychom tuto situaci kvalifikovali jako ofertu, tj. návrh na uzavření smlouvy. V případě, že druhá strana směnku vystaví či nabízenou směnku převezme, jedná se o akceptaci, tj. přijetí návrhu. „Setkají-li se tyto projevy, vzniká smlouva.“⁸⁸

V praxi se lze setkat, ačkoli velmi vzácně, i se směnkami, které žádnou příčinu nemají. Takovéto směnky se označují jako směnky plané. „Musíme odlišit motiv, který mezi danými účastníky potřebu směnky vyvolává.“⁸⁹ Může se jednat o obecnou potřebu směnky, tzv. kauzální pohledávka, jako nástroje placení, zajištění či může existovat jiná potřeba, která má původ v jiných než směnečných vztazích.

5.2. Směnečné smlouvy a jejich význam

Směnečná smlouva představuje ujednání účastníků, které stanoví funkci směnky, tzn. pokud se účastníci dohodnou, že daná směnka zajišťuje určitý závazek, můžeme tuto směnku označit jako zajišťovací. Směnečná smlouva staví směnku do postavení, ve kterém můžeme hovořit o jisté míře akcesoričnosti a subsidiarity. „Vymezením zajištěné kauzální pohledávky vzniká smluvní vazba mezi touto pohledávkou a směnkou.“⁹⁰ V případě, že taková dohoda o tom, že určitá pohledávka bude zajištěna směnkou, nevznikne, nelze o zajišťovacím vztahu mezi směnkou a pohledávkou vůbec uvažovat, směnka z předem uvedeného důvodu není vůči pohledávce v akcesorickém postavení. „Tedy jen okolnost, že směnka je v rukou osoby, která je věřitelem směnečného dlužníka

86 Právní rozhledy 02/2013, autor: JUDr. Lukáš Sádecký, s. 51

87 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 13

88 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 13

89 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 13

90 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 16

nejen z důvodu směnky, nýbrž také z důvodu obecného závazkového vztahu, takový vztah nevytváří.⁹¹

Z hlediska času může směnka plnit svou zajišťovací funkci, tj. zajišťovací směnka, od samého začátku až do konce své existence, může však nastat, s ohledem na některé skutečnosti, že svou funkci v průběhu doby změní, tzn. po uplynutí určité doby tuto zajišťovací funkci nabyde či naopak ztratí (pozbyde). V případě pochybností, jakou funkci směnka plní je určující směnečná smlouva, kterou je tato její funkce stanovena.

Směnečná smlouva, která se váže k zajišťovací směnce, určí, která povinnost je onou zajišťovací směnkou zajištěna. V případě splnění této povinnosti, nemá již dle obsahu směnečné smlouvy věřitel právo směnku použít. V případě zániku pohledávky, jež je zajištěna zajišťovací směnkou, zaniká i zajišťovací vztah, který vzniká uzavřením směnečné smlouvy. Účastníci však mohou uzavřít novou směnečnou smlouvu a na základě vzájemné dohody použít směnku k zajištění jiné pohledávky, je ovšem nepřípustné, aby majitel směnky, který směnku drží, tuto směnku svémocně přiřadil k jiné své pohledávce, jež má vůči dlužníkovi. Předem uvedené znamená, že není možné, aby věřitel takovouto zajišťovací směnkou přiřadil k jiné povinnosti, která mezi jím a dlužníkem existuje, případně vznikne. Samozřejmě jsou směnečné právní vztahy ovládány dispozičním principem, a proto oběma stranám nebrání nic v tom, aby takovou dohodu nově vytvořily, není však možné jednostranné a svévolné přiřazení zajišťovací směnky jako zajišťovacího prostředku k jakémukoli právnímu závazku.

Vzhledem k tomu, že neexistuje obecná úprava směnečné smlouvy, tzn. směnečná smlouva není typovou smlouvou, tj. pojmenovanou, nenalezneme právní úpravu směnečné smlouvy jako takové, což však nevylučuje možnost uzavírání takových druhů smluv, avšak je nutné určit, jakým právním předpisem se ona smlouva bude řídit, zda se jedná o smlouvu obchodněprávní či občanskoprávní. „Mohou být uzavřeny i značně neformálně. Nic to však nemění na tom, že, je-li to sporné, musí být tato smlouva o funkci předmětné směnky, byt jako neformální, prokázána.“⁹²

91 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 16

92 Právní rozhledy 02/2013, autor: JUDr. Lukáš Sádecký, s. 51

5.3. Forma směnečné smlouvy a její obsahové náležitosti

V návaznosti na předem uvedené, vzhledem k tomu, že se jedná o nepojmenovanou neboli inominátní smlouvu, zákon obligatorně nestanoví právní formu směnečných smluv, není proto povinně vyžadována písemná ani jiná forma, v níž by účastníci závazkového vztahu museli směnečnou smlouvu uzavírat, zákon ponechává na vůli účastníků obligace, aby si formu směnečné smlouvy sami zvolili. „Není-li taková smlouva upravena, nelze najít ani předpis o její formě, a tedy nutně z toho vyplývá, že taková smlouva ob stojí v jakékoli formě.“⁹³ Dle zkušeností autora publikace „Směnka jako zajištění“ JUDr. Zdeňka Kovalčíka je velká část směnečných smluv uzavírána neformálně, v ústní formě, výjimku netvoří ani konkludentní forma při uzavírání směnečných smluv.

I přestože je směnečná smlouva smlouvou nepojmenovanou, existuje zde obsahové minimum, které tvoří směnečnou smlouvu, představuje ujednání účastníků o tom, „že se jeden účastník zavazuje ve prospěch druhého učinit příslušný směnečný úkon, vystavit směnku, akceptovat ji, opatřit směnku rukojemským prohlášením a další.“ Předem uvedené představuje minimální obsah směnečné smlouvy.⁹⁴ Abychom však mohli hovořit o uzavření směnečné smlouvy, jejímž předmětem je zajišťovací směnka, tzn. smlouva o zajištění směnkou, je nezbytné, aby se na tom účastníci dohodli zcela jasně, byť neformálně (aniž by byla uzavřena smlouva v písemné podobě), co je směnkou zajištěno.

V případě, že směnečná smlouva trpí vadami, které způsobí její neplatnost, nemá tato neplatnost směnečné smlouvy vliv na platnost směnky samotné, což vyplývá z charakteru směnky jako abstraktního cenného papíru. Abychom mohli hovořit o neplatnosti směnky jako takové, muselo by dojít k nedodržení obligatorních náležitostí směnky, které stanoví zákonná právní úprava směnek, tj. zákon směnečný a šekový (zákon č. 191/1950 Sb.).

Přestože samotná neplatnost směnečné smlouvy nemá vliv na platnost směnky, jistý a nemalý dopad zde shledáváme, a to zejména v absenci právního důvodu, který stanoví zajišťovací funkci směnky. Jelikož byla smlouva nepatná, chybí smluvní základ, který deklaruje zajišťovací funkci směnky, nebude se tedy

93 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 14

94 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 15

jednat o zajišťovací směnku, a nebude-li důvod pro vydání zajišťovací směnky, nebude možné namítat neplatnost směnky z tohoto důvodu.“⁹⁵

Pokud se dlužník, jež je uveden na směnce, brání námitkou neexistence pohledávky, která má být onou směnkou zajištěna, je povinen prokázat několik skutečností. Je povinen prokázat tu skutečnost, že směnka, na základě které má dlužník plnit je směnkou zajišťovací, tzn. váže se k předmětné pohledávce. „Prokázání tvrzení, že směnka byla emitována za účelem zajištění určité pohledávky, dlužníkovi značně zajišťovací doložka.“⁹⁶ Zajišťovací doložka výslovně stanoví, že směnka zajišťuje určitou pohledávku, z toho plyne, že se takové směnky označují jako zajišťovací, tzn. dle funkce, kterou plní.

Co se týká začlenění zajišťovací doložky, tak může být umístěna v základní směnce, v akceptačním či rukojemském prohlášení či indosamentu. Nejběžnější však je umístění zajišťovací doložky do základní směnky. Existuje celá řada možných formulací zajišťovací doložky, např. „směnka zajišťuje pohledávku založenou smlouvou o ... uzavřenou dne ... mezi remitentem a výstavcem.“⁹⁷

5.4. Subjekty směnečné smlouvy

Subjekty směnečné smlouvy jsou zpravidla na straně jedné směnečný dlužník, tedy ten, který smlouvu vystavuje, tj. emitent směnky, případně příjemce směnky cizí nebo směnečný rukojmí, naopak na straně druhé stojí účastník, majitel směnky, který je oprávněn směnku v místě a datu splatnosti předložit a požadovat plnění ze směnky.

Může také nastat situace, kdy na každé straně bude stát více účastníků, tento případ právní úprava nevylučuje. Rovněž není dána obligatorní forma a obsah jednotlivých smluv může být u jednotlivých účastníků odlišný. Důvod pro vydání zajišťovací směnky je směnečná smlouva o zajištění, kterou uzavřel věřitel hlavního závazkového vztahu s dlužníkem. Obsahem takové smlouvy je právo věřitele, tj. vlastníka směnky, na plnění ze zajišťovací směnky v případě, pokud

95 Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 933/2008, ze dne 24 .9. 2008

96 Chalupa R., Základy směnečného práva, Praha: Linde 2008, s. 71

97 Chalupa R., Základy směnečného práva, Praha: Linde 2008, s. 72

neobdrží plnění z pohledávky. Rovněž nic nebrání dohodě účastníků, aby uzavřeli směnečnou smlouvu ve prospěch třetí osoby, v tomto případě bude směnečný dlužník plnit osobě odlišné od hlavního vlastníka směnky.

5.5. Možná ujednání ve směnečných smlouvách

Konkrétní ujednání a jejich obsah souvisí s již několikrát zmíněnou skutečností, tj. směnečná smlouva je smlouvou inominátní, což znamená, že jí jako typovou smlouvu v zákonné právní úpravě nenalezneme, zákon nestanoví její obligatorní náležitosti, není stanoven požadavek na formu, např. pod sankcí neplatnosti atd., a proto je zde v souladu s principem legální licence široká možnost účastníků směnečné smlouvy, aby svá práva a povinnosti, představující obsah dané směnečné smlouvy, ale potřeby upravili.

„Smlouvy o zajištění kauzální pohledávky směnkou mohou zahrnovat nepřeborně dalších ujednání.“⁹⁸ Jedním z takových ujednání může být dohoda účastníků, která stanoví, že oprávněný ze směnky nebude tuto směnku dále převádět. Takové ujednání účastníků je dle zákona platné a závazné, není v rozporu s §11 ZSŠ. V případě, že by dohoda účastníků o tom, že se směnka nebude dále převádět, nebyla dodržena, jedná se o porušení smluvního závazku, jež účastníci uzavřeli, což může představovat další následky s takovým porušením spojené, např. úhrada smluvní pokuty, kterou si účastníci sjednali apod.

V souvislosti s ujednáním o zákazu převodu směnky je nutné vyložit, zda se jedná o zákaz bezvýjimečný či je převod směnky zakázán jen do doby, než se zajištěná pohledávka dostane do prodlení, tzn. je po splatnosti a její úhrada není provedena řádně a včas. Výše uvedené je podstatné z hlediska smyslu smlouvy o zajištění kauzální pohledávky směnkou, kdy podstata tkví v možnosti uspokojení zajištěné pohledávky náhradní cestou. „Pokud by zajišťovací směnka byla samostatným převodem ještě před splatností zajištěného dluhu od tohoto odtržena, vzniká vážné nebezpečí, že směnka bude úspěšně uplatněna ještě předtím, než

98 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 19

zajištěná pohledávka bude splatná, anebo i tehdy, kdy tato pohledávka zanikne, ať splněním nebo jinou formou.“⁹⁹

Na základě předem uvedeného je zřejmé, že dispozice se směnkou před splatností zajištěné kauzální pohledávky odporuje smlouvě o zajištění, a to i v tom případě, pokud v ní výslovný zákaz dispozice se směnkou není účastníky sjednán.

Mezi další ujednání, jež se velmi často ve smlouvách objevuje je „povinnost věřitele (případně třetí osoby) směnku vrátit jejímu vydavateli v případě, kdy zajištěná pohledávka bude splněna nebo jinak zanikne.“¹⁰⁰ V případě, kdy již nebude třeba existence náhradního způsobu uspokojení, tj. prostřednictvím zajišťovací směnky a to z důvodu, že byl zajišťovaný závazek splněn, případně zanikl z jiného důvodu, není zde již důvod, aby byla i nadále ponechána věřiteli možnost se uspokojit ze zajišťovací směnky. „Proto je zde nutno dospět k závěru, že právo na vydání směnky při zániku zajištěné kauzální pohledávky je smlouvě o zajištění vlastní, že tvoří nedílnou součást celého tohoto závazkového vztahu bez dalšího.“¹⁰¹ Není však vyloučeno, že účastníci uzavřou mezi sebou takové ujednání, kterým vyloučí toto právo. Účastníci mohou uzavřít novou smlouvu o zajištění směnkou, kterou stanoví novou funkci směnky, jedná se tedy o právo založené smlouvou.

99 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 20

100 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 21

101 Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 21

6. UPLATNĚNÍ A ZNEUŽITÍ ZAJIŠŤOVACÍ SMĚNKY

6.1. Způsoby zneužití zajišťovací směnký a jejich zamezení

Jistě je v zájmu obou smluvních stran, aby svá práva a povinnosti s náležitou péčí upravovaly, mohou se tak vyhnout případným komplikacím v budoucnu, což pro ně bude v důsledku znamenat levnější řešení, než případné následné řešení, které nemusí být vždy snadné, čímž se dostáváme k ochraně před zneužitím zajišťovací směnký. „Zatímco ochrana při vystavení zajišťovací směnký a ochrana při zaplacení směnečného dluhu mají charakter preventivních činností, obrana proti zneužití je bezprostřední reakcí na již započatý útok v podobě výkonu směnečného práva.“¹⁰² Pokud mají být opatření směřující k zamezení zneužití zajišťovací směnký efektivní, je zapotřebí zkombinovat ochranu smluvní s obsahem textu směnký.

„Zatímco věřiteli k cestě za hranici řádného uplatnění zajišťovací směnký postačí jen málo (vlastně jen pouhá ztráta morálních zábran), směnečný dlužník se musí hodně snažit, aby zneužití zajišťovací směnký znemožnil, nebo je věřiteli alespoň zkomplikoval.“¹⁰³ I přes předem uvedené má směnečný dlužník vstupující do směnečného závazku možnost kvalifikovaným způsobem zabránit excesivnímu uplatnění zajišťovací směnký.

Jako zneužití zajišťovací směnký lze označit všechny případy, kdy není zajišťovací směnký řádně uplatněna, tzn. nejsou dodrženy stanovené podmínky pro řádné uplatnění pohledávky inkorporované do zajišťovací směnký, což má fakticky dopad nejen mravní, ale i právní a to v tom smyslu, že lze užít jediný nástroj, tj. „jedinou právně relevantní obranou směnečného dlužníka proti výkonu směnečného práva, ať jde o výkon oprávněný nebo ne, v souladu s právem či nikoliv, případně v souladu s účelem emise směnký nebo v rozporu s tímto účelem, je uplatnění námitek.“¹⁰⁴

102 Právní rádce 8/2000 , článek: Zajišťovací směnký z pohledu dlužníka, s. 12

103 Chalupa, R.: Zajišťovací směnký. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 99

104 Právní rádce 8/2000 , článek: Zajišťovací směnký z pohledu dlužníka, s. 12

Za zneužití zajišťovací směnky lze označit dva případy, tj. osamostatnění zajišťovací směnky a dále excesivní využití zajišťovací směnky. Právní úprava však konkrétně takové jednání neupravuje, respektive takové jednání zákon neoznačuje za nedovolené. Směnečný věřitel, který nedodržuje limity řádného uplatnění zajišťovací směnky, tak může užít argument, že si nebyl vědom své nekorektnosti při nakládání se směnkou. Z tohoto důvodu je vhodné, aby účastníci smluvně zákaz osamostatnění zajišťovací směnky zakotvili a v případě takového věřitelova počínání, má možnost směnečný dlužník zpochybnit věřitelovu dobrou víru, což bude stěžejní pro prokázání, že věřitel jednal vědomě při nabývání směnky a dlužníkovi tak vznikla škoda.

Pokud osamostatnění směnky kvalifikujeme jako právní úkon, který je v rozporu s účelem emise zajišťovací směnky, vzniká zde otazník nad existencí regulace této právní otázky zákonnou právní úpravou. Avšak výslovná právní úprava zcela chybí, a proto je dlužníkům doporučeno, „aby zejména v době před emisí zajišťovací směnky ve prospěch věřitele dostatečně precizně upravili se svým věřitelem právně problém zákazu oddělení zajišťovací směnky od zajišťovacího závazku.“¹⁰⁵ Pokud nebude dlužník postupovat, dle principu práva náležejí bdělým, mohl by se v budoucnu octnout v situaci, kdy bude povinen plnit dvakrát.

Námítky představují možnost, jak se může směnečný dlužník bránit v případě zneužití zajišťovací směnky věřitelem, mají však relativní charakter a lze je označit jako mimosměnečné, což pro směnečné dlužníky představuje relativně nevýhodnou pozici. Mimosměnečné proto, že se námítky neodvíjejí ani od obsahu směnky ani od obsahu směnečného práva, relativita naopak znamená, že jsou založené na jiných skutečnostech, než těch které jsou obsahem práva inkorporovaného do předmětné směnky. Relativní povaha námitek se odvíjí zejména od uvedeného účelu vystavení směnky, námítky se odvozují od konkrétního obsahu vztahu, který existuje mezi účastníky, tj. emitent a remitent směnky. Mezi relevantní námítky, které bude směneční dlužník využívat v případě, že dojde k nikoli řádnému uplatnění zajišťovací směnky, přičemž, abychom mohli považovat uplatnění pohledávky za řádné, musí být splněny všechny podmínky a předpoklady, pokud předem uvedené není naplněno, lze uplatnit námitku týkající se zajištěné pohledávky a její neexistence, nedošlo

105 Právní rádce 11/2000, autor: Tomáš Grulich, s.35

k prodlení dlužníka, který plnil zajištěný závazek, případně, že došlo k osamostatnění zajišťovací pohledávky, což znamená, že došlo k oddělení zajišťovací směnečné pohledávky a zajištěné pohledávky. Pokud bude zajištěná pohledávka převedena smlouvou o postoupení pohledávky, tzv. cessí, oddělením od zajišťovací směnky, dojde k situaci, jež je pro dlužníka nežádoucí v tom ohledu, že mu vzroste počet věřitelů, kterým bude povinen plnit, jednomu bude dlužník povinen plnit na základě smlouvy o závazku a druhému na základě směnečného závazku. tj. zajišťovací směnky. V podstatě se bude jednat o dva samostatné a spolu nesouvisející (oddělené) nároky na uspokojení pohledávky. „Uspokojením jedné z pohledávek zásadně nezanikne pohledávka druhého z věřitelů.“¹⁰⁶ Samotná cesse nezpůsobí zhoršení dlužníkovy postavení, avšak skutečnost, kdy dochází k oddělení zajištěné pohledávky od zajišťovací směnky. Pokud by tedy nastala situace, kdyby zajišťovaná pohledávka spolu se zajišťovací směnkou byla postoupena smlouvou o postoupení pohledávky na nového věřitele, zůstalo by dlužníkovy postavení neměnné, tudíž by ke zhoršení, tj. rozšíření počtu věřitelů vůbec nedošlo.

„Pro směnečného věřitele není nereálné eliminovat uplatnitelnost těchto relativních námitek indosací nebo jiným směnečným převodem předmětné směnky (blankotradicí či převodním vyplněním blankoindosamentu).“¹⁰⁷ Eliminace námitek zhoršuje postavení směnečného dlužníka a otevírá tak prostor pro nikoli řádné uplatnění zajišťovací směnky, aby dlužník předešel této situaci, může v době vzniku směnečného závazku učinit taková opatření, kterými jsou např. uzavření rektadoložky, která vylučuje tzv. indosabilitu směnky. Jinou možností je tzv. krycí neboli depotní doložka, která zakotvuje zajišťovací funkci směnky či vynětím směnky z oběhu. Nejeefektivnějším opatřením z výše uvedených je vyloučení indosability zajišťovací směnky, čímž bude zamezeno oddělení zajištěné a zajišťovací pohledávky. Pokud je zajišťovací směnka emitována ve formě směnky na jméno, tzv. rektasměnky, zůstávají dlužníkovy všechny námitky i tehdy, pokud nabude směnku jiný vlastník. Smyslem opatření, které spočívá v deklaraci zajišťovací funkce, zlepšuje dlužníkovy postavení v tom smyslu, že může užít námitky ke zpochybnění korektnosti nabytí směnky, „a tudíž i navození abstrakčního účinku indosamentu.“¹⁰⁸ V praxi se velmi často stává, že

106 Právní rádce, 11/2000, článek: Ještě k osamostatnění zajišťovací směnky, s. 31

107 Právní rádce 8/2000, článek: Zajišťovací směnka z pohledu dlužníka, s. 11

108 Právní rádce 8/2000, článek: Zajišťovací směnka z pohledu dlužníka, s. 12

dlužník opomene své právo požadovat po věřiteli vrácení zajišťovací směnky poté, co dlužník uhradil zajištěnou pohledávku, dlužníkovi tak reálně hrozí majetková újma, kterou si zapříčil sám. Věřitel po dlužníkovi požaduje více, než kolik mu náleží, případně směnku postoupí za úplatu jiné osobě. „Platící dlužník může uplatnit směnečným právem zakotvené oprávnění na protiplnění v podobě vydání směnky nebo alespoň kvitování tohoto cenného papíru pouze v případě, že jde o úhradu směnečného dluhu.“¹⁰⁹ V případě, že je hrazena samotná zajištěná pohledávka a nikoli pohledávka směnečná, což je u zajišťovací směnky podstata, nemá plnící dlužník automaticky výše uvedené právo, a proto je nutné si tuto možnost, na vydání směnky nebo její kvitanci, výslovně sjednat již v době vystavení směnky, zpravidla bude toto ujednání obsaženo v části o podmínkách využití zajišťovací směnky.

„Neexistuje-li zajištěná pohledávka, nemá uplatnění zajišťovacího instrumentu, jímž zajišťovací směnka nepochybně je, žádné opodstatnění. Věřitel má prostřednictvím zajišťovací směnky získat rychleji to, co mu náleží, v žádném případě však nemá získat cokoli navíc.“¹¹⁰

6.2. Zajištění pohledávky blankosměnkou a rizika z toho plynoucí

Jak již bylo naznačeno, blankosměnka je charakteristická svou neúplností, v článku publikovaném v odborném časopise Právní rádce č. 12/2009, konkrétně „Excesivní vyplnění blankosměnky a změna textu blankosměnky“, je blankosměnka označena jako zárodek směnky nebo směnka s neúplným obsahem což znamená, že chybí alespoň jedna, případně více obligatorních náležitostí. Zpravidla se bude jednat o záměrně chybějící směnečnou částku a datum splatnosti směnky, přičemž po vyplnění chybějících údajů se z blankosměnky stane směnka úplná.

Je důležité však mít na paměti, že ne každé doplnění chybějícího textu lze právně kvalifikovat jako vyplnění blankosměnky. Vyplněním blankosměnky se totiž rozumí případ, kdy jsou doplňovány ty údaje, jež byly účastníky sjednány, tj. jsou obsahem dohody o vyplňovacím právu směnečném, viz. níže. V případě, že

¹⁰⁹ Právní rádce 8/2000, článek: Zajišťovací směnka z pohledu dlužníka, s. 12

¹¹⁰ Právní rádce 8/2000, článek: Zajišťovací směnka z pohledu dlužníka, s. 12

jsou do blankosměnky vyplněny údaje mimo smluvené limity, nelze takový zásah právně kvalifikovat jako vyplnění blankosměnky. Předem uvedené má ještě další souvislosti podstatné pro praxi, jakékoli doplnění údajů do blankosměnky nelze považovat za vyplnění blankosměnky i z toho důvodu, že emitent směnky vůbec nemusel zamýšlet vydat blankosměnku, ale byla vydána směnka neúplná, tzn. vůle výstavce směnky chybí. Případně vůle účastníků dána byla, avšak listina blankosměnkou není, tzv. zdánlivá blankosměnka. Dalšími příklady by mohla být blankosměnka spící či mrtvá, nebo případ, kdy vyplnění textu je neplatným právním úkonem. Právo vyplnit chybějící údaje do blankosměnky, tzv. vyplňovací oprávnění, náleží majiteli blankosměnky.

Vyplňovací oprávnění je charakteristické tím, že je od blankosměnky neoddelitelné, nelze volně převést na jiného majitele bez toho aniž, by byla převedena blankosměnka jako taková. Nejen, že je charakteristické svými definičními znaky, tj. subjekt, předmět a obsah, ale i rozsahem vyplňovacího oprávnění, které určuje, jaké údaje jsou do směnky doplňovány. „Blankosměnka vyplněná v rozporu s ujednáním o jejím vyplnění, která vykazuje znaky platné směnky a která není stížena jinou vadou způsobující její neplatnost či nulitu, je platná“¹¹¹ Pokud nastane předem uvedené, může směnečný dlužník použít námitku vyplnění blankosměnky v rozporu s dohodou o jejím vyplnění.

V praxi tato neúplnost směnky může dlužníkovi způsobit velké komplikace, věřitel vyžaduje, aby dlužník blankosměnku vystavil s odůvodněním, že do směnky bude vypsána v případě jejího použití aktuální dlužná částka a aktuální datum splatnosti. „To je racionální argument, je záhodno ovšem trvat zároveň na sepsání dohody o vyplňovacím právu směnečném (případně tato ustanovení zakomponovat do smlouvy o půjčce), kde budou tyto podmínky a způsoby vyplnění výslovně uvedeny.“¹¹² „Pro dlužníky představuje připojení podpisu na blankosměnku o poznání rizikovější počínání než vstup do směnečného závazku založeného emisí úplné směnky.“¹¹³ Dlužník se tedy v praxi bude zřejmě rozhodovat, ale svého aktuálního postavení, pokud nebude v příliš submisivním postavení, zřejmě na zajištění prostřednictvím blankosměnky s ohledem na možná rizika vůbec nepřistoupí, tento krok nelze kvalifikovat jako přehnanou opatrnost, viz. níže.

111 Právní rádce 12/2009, autor: Radim Chalupa, s. 29

112 www.elaw.cz, článek: Zajišťovací směnka a latentní problémy dlužníka, autor: Mgr. et Mgr. Viktor Fojt

113 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 56 - 57

Pokud bude dlužník trvat na výše uvedeném, má možnost zamezit případu, kdyby chtěl věřitel zneužít blankosměnku a vepsat do ní jakoukoli částku bez ohledu na skutečnou dlužnou sumu. Vše souvisí s abstraktností směnky, což má na dlužníka reálný dopad v soudním řízení zejména v tom ohledu, že důkazní břemeno bude ležet zcela na dlužníkovi, který je povinen prokázat svá tvrzení, tedy že věřitel vyplnil směnku zcela svévolně a v rozporu s ústní dohodou. Na druhou stranu představuje zajištění blankosměnkou i určité riziko pro věřitele a to v tom ohledu, že jsou na věřitele kladeny větší nároky, co se obsahové správnosti týká. Lze se dopustit celé řady chyb, které mohou zapříčinit komplikovanější cestu či úplné zhazení úspěšného uplatnění směnky. „Zajištění pohledávky blankosměnkou je tak mnohem náročnější na kvalifikovaný postup věřitele než zajištění pohledávky úplnou směnkou.“¹¹⁴

Směneční dlužníci se často brání námitkou nikoli řádného vyplnění blankosměnky, což je případ, kdy je doplněn text blankosměnky, avšak dle dlužníkovy námitky, v rozporu s ujednáním účastníků o její vyplnění.

K zajištění, dle předem uvedeného, lze použít úplnou zajišťovací směnku či zajišťovací blankosměnku, je však možné zajišťovací směnku vystavit se splatností na viděnou s tím, že bude směnečná suma doplněna, dle aktuální výše. Rovněž lze vystavit zajišťovací směnku s konkrétní směnečnou sumou, avšak s nevyplněným datem splatnosti, tím chci naznačit, že je přípustná kombinace.

„Ochrana před zneužitím či nikoli řádným využitím zajišťovací směnky nemůže být založena na jediném právním nástroji, protože žádný plošně působící a dostatečně účinný prostředek neexistuje. Prevence před excesivním využitím zajišťovací směnkou je mozaikou skládající se z několika více či méně provázaných opatření, kdy nelze nikdy předem odhadnout, ve kterém oku síť představující ochranu před excesivním využitím zajišťovací směnky věřitel překročivší při využití zajišťovací směnky hranice slušného jednání uvízne (pokud ovšem touto sítí neprojde).“¹¹⁵

114 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 57

115 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 111

6.3. Obrana proti uplatnění zajišťovací směnky

Jak již bylo výše uvedeno, tak jediná kvalifikovaná obrana dlužníka v případě, že směnečný věřitel uplatňuje svou směnečnou pohledávku, jsou námitky. „Uplatnění námítka spočívá v prezentaci skutkových, případně skutkových a právních tvrzení, kterými osoba, vůči níž je uplatněna směnka, odůvodňuje, proč na uplatněnou směnku odmítá zaplatit.“¹¹⁶

Zákon výslovně neupravuje obligatorní formu námitek, co se však procesního postupu uplatnění námitek týká, je právní úprava velmi striktní. Námitka musí obsahovat nejen základní námitkové tvrzení, ale také skutkové odůvodnění, proč je obrana uplatňována. Skutkové vymezení uplatňované obrany lze označit jako stěžejní část samotné námítka. Jedná se o základ námítka, na kterém spočívá úspěch či neúspěch uplatňované obrany směnečného dlužníka, jedná se zejména o konkrétnost a určitost námítka. Aby byl docílen předpoklad úspěšnosti uplatňované námítka, mělo by skutkové vymezení obsahovat popis podrobných faktů, jež jsou pro tvrzené skutečnosti rozhodující, zároveň by obrana směnečného dlužníka měla být v takovém rozsahu, aby nemusela být v budoucnu doplňována, upřesňována apod.

V případě, že bude směnečný dlužník tvrdit, že pohledávka zanikla či je pohledávka nebo daná smlouva neplatná, nebude takový směnečný dlužník se svou obranou úspěšný, a to vzhledem k absenci konkrétních skutkových okolností, jež jsou důkazním prostředkem k prokázání dlužníkovy tvrzení a jsou obligatorní náležitostí uplatňovaných námitek. Dlužník může tvrdit následující, tzn. že předmětná pohledávka zanikla, smlouva či pohledávka je neplatná, případně že věřitel není majitelem předmětné směnky, pokud zamýšlí směnečný dlužník uplatnit námitku zániku pohledávky a chce být se svou obranou úspěšný, nezbyde mu nic jiného, než detailně popsat jednání a případně další okolnosti, na základě kterých pohledávka zanikla. Je samozřejmě zřejmé, že nemusí zůstat pouze u jedné námítka a může tím vzniknout situace, ve které dojde ke kumulaci uplatněných námitek. „Osobu bránící se proti uplatnění směnky lze často přirovnat k tonoucímu, jež se chytá stébla, obrana proti uplatnění směnky má

¹¹⁶ Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 118

tudíž většinou podobu hledání všech v úvahu přicházejících možných a často i nemožných námitkových tvrzení.“¹¹⁷

Ačkoliv jsem již zmínila něco málo o klasifikaci námitek, ráda bych nyní pojednala o této problematice podrobněji. Přestože lze námítky klasifikovat dle různých kritérií na procesní a hmotné, námítky, které podléhají a ty které nepodléhají koncentraci řízení, námítky směnečné a nesměnečné atd., „nejvýznamnější je třídění námitek na námítky relativní a absolutní a na námítky směnečné a mimosměnečné.“¹¹⁸ Dle povahy námitek se odvíjí možnost použití dlužníkovi obrany, což je v praxi zásadní.

Nyní jen krátce o absolutních námitkách a to s ohledem na předcházející kapitolu a její obsah, kde již bylo základní rozlišení mezi námitkami relativními a absolutními učiněno. „Absolutní námítky jsou námítky, které mají svůj původ v obsahu směnky nebo okolnostech bezprostředně spjatých se vznikem směnečných závazků anebo ve směnečném vztahu.“¹¹⁹ Skutkovým tvrzením, které absolutní námitka obsahuje, bude zejména vada samotné směnky, avšak nejen to, rovněž námitka nedostatku směnečného oprávnění osoby, která směnku uplatňuje, námitka zániku směnečného vztahu apod., absolutní námítky však nemohou být opodstatněny skutečnostmi, jež existují mimo směnečný vztah, vždy musí být „založeny na skutečnostech bezprostředně souvisejících se samotným směnečným vztahem.“¹²⁰

Oproti tomu relativní námítky jsou založeny na vlastním vztahu směnečného dlužníka a věřitele. V porovnání s absolutními námitkami, relativními námitkami směnečný dlužník nezpochybňuje existenci směnečné pohledávky, existuje však skutečnost, na základě které by směnečný dlužník neměl plnit, ačkoli směnečný závazek existuje. „Shledá-li soud relativní námitku opodstatněnou, rozhodne tak, že dlužník není povinen směnečný dluh uhradit, nikoli však z toho důvodu, že neexistuje směnečný závazek, ale proto, že s ohledem na jiné skutečnosti existující mimo směnečný vztah není namístě uložit dlužníkovi povinnost, aby existující směnečný dluh zaplatil.“¹²¹ Mezi relativní námítky řadíme i tzv. kauzální námítky, které chápeme jako podkategorii námitek

117 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 118

118 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 119

119 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 119

120 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 119

121 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 120

relativních, protože jsou založeny na skutečnostech, které vychází z příčinného vztahu, což je vztah, který podmínil vznik směnečného závazku samotného či převod směňky.

V souvislosti s kategorizací námitek bylo zmíněno, že velmi relevantními jsou také námitky směnečné a mimosměnečné, proto nyní blíže k této kategorii. Směnečné námitky jsou takové námitky, které souvisí se směnkou nebo směnečným vztahem, jejich podstata spočívá ve formálních nedostacích směňky jako cenného papíru, případně nikoliv řádném uplatnění blankosměňky, tzv. excesivní vyplnění blankosměňky. V případě uplatnění směnečných námitek však není vyloučen ani případ, že by tyto námitky byly z části založeny na skutečnostech, které existují mimo směnečný vztah.

Naproti tomu nesměnečné námitky vždy stojí mimo směňku a mimo směnečný vztah, ačkoliv mohou být úzce spojeny se směnkou. „Nesměnečné námitky zpravidla vycházejí z příčinného vztahu, z mimosměnečného ujednání nebo z limitů daných účelem emise směňky.“¹²² Nesměnečnými námitkami směnečný dlužník tvrdí, že existují takové skutečnosti, na základě kterých by soud neměl uložit směnečnému dlužníkovi povinnost uhradit směnečný dluh, ačkoliv není zpochybněna samotná existence a obsah uplatňované směnečné pohledávky.

Absolutní námitky jsou vždy námitky směnečné, což z praktického hlediska znamená, že vychází vždy z obsahu směňky nebo směnečného vztahu. V porovnání s absolutními směnečnými námitkami jsou relativní směnečné námitky podmíněny nejméně dvěma skutkovými okolnostmi, přičemž jedna z nich je dána směnkou nebo směnečným vztahem a druhá skutečností, které existují mimo směňku nebo směnečný vztah. „Typickým příkladem relativní směnečné námitky je námitka excesivního vyplnění blankosměňky. Ta vyvěrá z aktu vyplnění chybějící části textu směňky, bezprostředně souvisí s obsahem směňky, přesto se ale jedná o námitku relativní.“¹²³ Relativní směnečná námitka nevychází pouze z obsahu směňky, ale i z dohody účastníků o způsobu vyplnění blankosměňky. Dalším druhem jsou relativní námitky nesměnečné, které jsou typické tím, že stojí vždy mimo směňku a směnečný vztah.

122 Chalupa, R.: Zajišťovací směňka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 120

123 Chalupa, R.: Zajišťovací směňka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 121

Předem uvedené má velký význam zejména pro praxi, protože povaha námitky ovlivňuje její uplatnitelnost směnečným dlužníkem. Zjednodušeně řečeno mají absolutní námitky nejširší uplatnění a to vzhledem k tomu, že je může užít jakýkoli směnečný dlužník vůči kterémukoli směnečnému věřiteli. Rozsah uplatnění relativních směnečných námitek je oproti absolutním směnečným námitkám omezen v tom ohledu, že stejně jako u absolutních je může použít jakýkoli směnečný dlužník, avšak pouze vůči limitovanému okruhu věřitelů, respektive pouze vůči těm směnečným věřitelům, kteří mají k námitkám vlastní vztah a také vůči věřiteli, jež nabyl směnku nikoli řádně, tzn. „při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka, směnku nabyl ve zlé víře nebo se při nabývání směnky provinil hrubou nedbalostí.“¹²⁴ Vlastním vztahem chápeme jakýkoli přímý vztah mezi věřitelem a dlužníkem, dalším předpokladem je, že s tímto vztahem souvisí námitka, jež je uplatňována. „Vlastním vztahem směnečného věřitele a směnečného dlužníka je nesměnečný právní vztah nebo neprávní vztah, který souvisí s uplatněnou námitkou a vykazuje právní vazbu ke směnečnému dlužníkovi, vůči němuž je námitka uplatňována.“¹²⁵ Ačkoli existuje i jiná možnost, tak většinou se jedná o právní vztah. Vzhledem k tomu, že absolutní námitky vychází přímo ze směnky nebo směnečného vztahu, ke kterým má směnečný dlužník a směnečný věřitel přímou vazbu, je proto nemístné hledat vlastní směnečný vztah u směnečných námitek, vlastní vztah má souvislost pouze s relativními námitkami. Vlastní vztah směnečného věřitele a směnečného dlužníka nelze zaměňovat s vlastním vztahem směnečného věřitele nebo směnečného dlužníka k námitce, tzn. konkrétnímu důvodu, který dlužník užije pro svou obranu proti uplatnění směnky.

Vlastní vztah k námitce je možno definovat jako právní vazbu mezi skutkovou okolností, která představuje podstatu námitky, a konkrétní osobou. Podstatu vlastního vztahu k námitce lze vystihnout jako přímou právní vazbu směnečného dlužníka či směnečného věřitele ke skutečnosti, na které závisí uplatňovaná námitka. Učebnicovým příkladem této přímé právní vazby je účastenství v právním vztahu, ve kterém nastala či s ním přímo a bezprostředně souvisí uvedená námitková skutečnost, není však vyloučena i jiná podoba přímé vazby.

124 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 122

125 Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 122

7. ZÁVĚR

Ačkoliv nemám se zajišťovací směnkou jako takovou osobní praktické zkušenosti, a tudíž jsem nucena čerpat pouze z textu odborných článků, literatury týkající se tohoto tématu či judikatury, která zastává nemálo významnou roli v oblasti práva směnečného a mohu tak tuto oblast studovat zatím pouze v teoretické a nikoli praktické rovině, jsem k tomuto právnímu institutu skeptická v tom ohledu, že bych jeho využití sama nepreferovala a ani svým blízkým bych zajišťovací směnku jako zajišťovací prostředek nedoporučila.

Někteří autoři odborné literatury uvádí kritiku vůči přemíře užívání zajišťovacích směnek, mohu s touto výtkou souhlasit v tom směru, že při zvážení míry rizika a možných negativních důsledků zásadního charakteru, které nemusí být jen krátkodobé povahy a které směnečný dlužník podstupuje při vystavení zajišťovací směnky, tak při porovnání zajišťovací směnky jako zajišťovacího prostředku s jinými způsoby zajištění, jež nám dává k dispozici právní úprava, se musím k jejich kritickému názoru přiklonit. Ačkoli rozumím i protiargumentu, jež říká, že pro určitá právní odvětví, zejména v obchodních vztazích se zajišťovací směnky tradičně užívají a není proto na místě z obchodního života směnky eliminovat. Následuje názor autora Zdeňka Chalupy, tj. „přesto i přes důvody shora uvedené se domnívám, že zejména v podnikové praxi se užívá nejednou zajišťovací směnka nemístně a spíše vyvolává potíže.“¹²⁶ Ať již budeme zastánce jakéhokoli názoru, je nutné vzít v potaz tu skutečnost, že při podpisu směnky se směnečný dlužník dostává do pozice slabšího a je tudíž nutné neztrácet obezřetnost.

V průběhu zpracování své diplomové práce jsem narazila na celou řadu rizik a limitů, se kterými se směnečný dlužník setkává a ačkoli je může do jisté míry minimalizovat, nikdy jim nelze zcela předejít a vyvarovat se jich, a to vzhledem k tomu, že je zajišťovací směnka listinným cenným papírem, pro nějž jsou charakteristické následující vlastnosti, tj. směnka je přísně formalizovaný listinný cenný papír, který nelze zaknihovat, jedná se o abstraktní cenný papír, tzn. v listině nemusí být uveden hospodářský důvod vzniku směnky, což má pro věřitele nespornou výhodu v tom ohledu, že v okamžiku uplatnění směnky není věřitel povinen prokázat její právní důvod a je pouze na dlužníkovi, aby se

¹²⁶ Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 2

směnečnými námitkami sám ubránil. „Současně jsou zásadně omezeny námitky směnečných dlužníků, a to jak z hlediska časového, tak osobního i věcného.¹²⁷

Ze tří forem, kterou naše právní úprava předpokládá, dříve zakotveno v zákoně o cenných papírech, konkrétně §3 odst.1 zákona č. 591/1992 Sb., dnes od 1.1.2014 v NObčZ §518 zákona č.89/2012 Sb., je možné, aby směnka obecně, tudíž zajišťovací směnka rovněž, byla ve formě na řad či na jméno, směna na doručitele je vyloučena a to vzhledem k obligatorním náležitostem směnky, jež by v případě absence jména prvního oprávněného nebylo dodrženo. O předem uvedeném hovořím z toho důvodu, že v případě, že směnečný dlužník chce minimalizovat případné potenciální problémy do budoucna, měl by zvolit formu zajišťovací směnky na jméno, která znesnadňuje oběh takové směnky. „Směnka tuto formu získá tzv. rektadoložkou výstavce směnky (zákon demonstrativně uvádí její znění: „nikoliv na řad“).¹²⁸ A nejen s tímto souvisí problematika osamostatnění směnky, o které blíže pojednávám v samotném textu diplomové práce.

Způsob, jak se vyhnout výše uvedeným a případným dalším potenciálním problémům je tento právní institut nepoužívat, což není po právní stránce zcela sofistikované řešení a v praxi nemusí být vždy možné. Na základě předem uvedeného bych neváhala doporučit účastníkům směnečného vztahu, jež jsou laici v oblasti práva směnečného, aby neváhali a pro úpravou svých právních vztahů a poměrů oslovili právního profesionála. Z praktické stránky by pro právního laika bylo zřejmě velmi obtížné sepsat kvalitní směnečnou smlouvu, která je podstatná v tom ohledu, že se od ní směnečný vztah odvíjí, dále je vhodné na směnku umístit tzv. rektadoložku typu „nikoli na řad“, jež má nemalý vliv na způsob převádění zajišťovací směnky, nelze podcenit ani připojení doložky, jež se týká samotné funkce směnky, tj. zajišťovací doložka apod. Jistě tento krok povede k jednoduššímu řešení případných komplikací, které mohou nastat v budoucnu, a tudíž pro oba účastníky bude celé řešení i méně finančně náročné.

Celou svou práci bych zakončila stejně, jako jsem jí začala, a to „v každém případě je zajišťovací směnka realitou, s níž je nutno se vyrovnat.“

¹²⁷ Kotásek J., Pihera V., Pokorná J., Vitek J., Právo cenných papírů, 1. vydání, C. H. Beck 2014, s. 125

¹²⁸ Kotásek J., Pihera V., Pokorná J., Vitek J., Právo cenných papírů, 1. vydání, C. H. Beck 2014, s. 125

8. RESUMÉ

Although I do not have any practical experience with the custodial bill of exchange as such, and so I am limited to specialized articles, sections of works concerned with this topic or practical experience of others (i.e. jurisprudence), which allow me to study this field on the mere theoretical level, I am sceptical to this juridical institute and thus I would not be willing to personally make use of it in the future or recommend it to my relatives as legal security means.

Some of the authors introduce criticism of the abundance in the use of bills of exchange. I can agree with their reservations when the level of risk and possible negative and substantial consequences are referred to. When the latter is concerned, this does not have to be only temporary and the drawee undergoes the risk not only in case of drawing the bill of exchange but also in case of comparing the custodial bill of exchange as legal security means with other security means included in the legal regulations. On the other hand, I understand the counterargument that custodial bills of exchange are traditionally used in particular legal branches, especially in business relationships, and therefore, it is not proper to exclude them there. An opinion of the author Zdeněk Chalupa follows: “I assume, despite the reasons mentioned above, that the custodial bill of exchange has been used inappropriately in the trade practice many times and has lead rather to difficulties.”¹²⁹

In the process of writing my thesis, I have come across a range of risks and limits which drawees encounter, and although these can be minimized, they cannot be altogether precluded and avoided owing to the fact that the custodial bill of exchange is a documentary security. As such, it is a formalized documentary security that cannot be registered; it is an abstract security, i.e. no economic reason for drawing the bill must be indicated on it, which gives the creditor indisputable advantage, as they are not obliged to prove its legal ground and it is ultimately up to the drawee to defend themselves against objections related to the bill. “Objections of drawees are also substantially restricted, when time, personal matters or factual matters are concerned.”¹³⁰

¹²⁹ Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s.2.

¹³⁰ Kotásek J., Pihera V., Pokorná J., Víttek J., Právo cenných papírů, 1. vydání, C. H. Beck. 2014, s. 125

Out of the three forms assumed by our legislation, formerly laid down by Security Act, Article 3 paragraph 1 of Act No. 591/1992 Coll. in particular, since January 1 2014 in the New Civil Code, Article 518 of Act No. 89/2012 Coll., it is stipulated that the bill of exchange in general, and so the custodial bill of exchange in particular, be drawn to order or name; drawing to bearer is excluded in relation to the obligatory prerequisites of the bill, which would not be fulfilled in case the name of the first beneficiary was missing. I am referring to the former, as in the situation when drawees intend to minimize potential troubles in future, they should choose the form of the custodial bill of exchange to name, which impedes transactions of such a bill. “The bill of exchange retains this form by the so-called purpose clause of the drawer (the legal regulation demonstratively stipulates: “not to order”).¹³¹ Not only this is concerned with the problem of making the bill independent, which I discuss more closely in my thesis.

The way how to avoid not only the difficulties mentioned above but also other potential obstacles, is not to make use of this juridical institute, which is not altogether sophisticated and always possible solution from the viewpoint of legal practice. On the basis of this, I would not hesitate to recommend the parties to a contract, who are laymen in the law for bills of exchange, to contact a legal professional who would regulate their legal relationships. This step will indisputably simplify the solution of possible future complications, which will also be less costly for both parties.

I would conclude my thesis in the same way as I opened it: “The custodial bill of exchange is by no means a reality which must be faced.”

¹³¹ Kotásek J., Pihera V., Pokorná J., Víttek J., Právo cenných papírů, 1. vydání, C. H. Beck. 2014, s. 125

9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní literatura:

Chalupa R., Zajišťovací směnka, Praha: Linde 2009,

Kovařík Z., Směnka jako zajištění, 2. vydání, Praha: C. H. Beck 2009,

Kovařík Z., Směnka a šek v České republice, 6. vydání, Praha: C. H. Beck,

Kotásek J., Obchodní právo, Funkce směnky a její použití u spotřebitelských úvěrů, 2002,

Chalupa R., Základy směnečného práva, Praha: Linde 2008,

Kovařík Z., Přehled judikatury - Směnečná judikatura, 4. aktualizované a rozšířené vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2010,

Kotásek J., Pokorná, J., Raban. P. a kol.: Kurs obchodního práva, Právo cenných papírů. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009,

Kotásek J., Pihera V., Pokorná J., Víték J., Právo cenných papírů, 1. vydání, Praha: C. H. Beck 2014,

Kotásek, J. Úvod do směnečného práva. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002,

Příbyl Z., Směnečné právo, Praha 1994.

Časopisecká literatura

Právní rádce 7/2000, článek: Osamostatnění zajišťovací směnky, autor: Radim Chalupa

Právní rádce 8/2000, článek: Směnečné vztahy - zajišťovací směnka z pohledu dlužníka, autor: Radim Chalupa

Právní rádce,11/2000, článek: Ještě k osamostatnění zajišťovací směnky, Tomáš Grulich

Právní rádce 11/2000, článek: Ještě k osamostatnění zajišťovací směnky, autor: Chalupa R.

Právní rádce 3/2009, článek: Převod zajišťovací směnky, autor: Vojtěch Pavel Traurig

Právní rádce 12/2002, článek: Abstraktnost směnečné pohledávky, autor: Radim Chalupa

Právní rádce 3/2009, článek: Převod zajišťovací směnky, autor: P. Traurig

Právní rádce 12/2009, článek: Excesivní vyplnění blankosměnky a změna textu blankosměnky, autor: Radim Chalupa

Právní rádce. 2/2011, článek: Ke směnečným námitkám, autor: J. Kotásek

Časopis pro právní vědu a praxi. 1999, článek: Blankosměnka z pohledu dlužníka, autor: J. Kotásek

Právní rozhledy 02/2013, autor: JUDr. Lukáš Sádecký

Právní fórum. 2010, článek: Námitka excesivního vyplnění blankosměnky aneb kladivo na směnečné „blankodlužníky“, autor: D. Ondřejová

Judikatura:

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 1181/2009, ze dne 31. 3. 2010

Rozsudek Nejvyššího soudu České Republiky sp. zn. 29 Cdo 283/2008, ze dne 21. 10. 2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Cdo 1624/2008, ze dne 30. 6. 2010

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 CDo 4722/2007, ze dne 29. 9. 2009

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 29 Cdo 2605/2007, ze dne 22. 4. 2009

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 33 Cdo 1109/2008, ze dne 24. 9. 2009

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 29 Odo 1141/2006, ze dne 28. 8. 2008

Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 12 Cmo 233/2005, ze dne 13. 1. 2006

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 33 Odo 202/2002, ze dne 29. 5. 2003

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, ze dne 22. 8. 2002

Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 12 Cmo 228/2005, ze dne 19. 12. 2005

Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 516/2003, ze dne 17. 5. 2004

Rozsudek Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 5 Cmo 242/2004

Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Cmo 306/97, publikované v časopise Obchodní právo 5/2000

Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 14/1997, ze dne 12. 5. 1998

Legislativa:

Občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.)

Občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.)

Zákon směnečný a šekový (zákon č. 191/1950 Sb.)

Směnečné právo, komentář k čl. I zákona směnečného a šekového (Kotásek J., Praha Prospektum 2006)

Zákon o spotřebitelském úvěru (zákon č. 145/2010 Sb.)

Internet

www.elaw.cz, článek: Zajišťovací směnka a latentní problémy dlužníka, autor: Mgr. et Mgr. Viktor Fojt, ze dne: 23. 11. 2012

www.businessinfo.cz ze dne 29. 9. 2008, článek: Směnka jako cenný papír

www.profipravo.cz , ze dne 20. 06. 2011